

MVJ

Muzeum
Vysočiny
Jihlava

14. ročník
čtvrtletníku
Muzea
Vysočiny
Jihlava

Museum Factum

01
24

**Kostel sv. Ignáce
z Loyoly**

Předmětem projektu byl jezuitský raně barokní kostel z roku 1689, který se nachází na jihlavském Masarykově náměstí...
podrobnosti na straně 7

Museum Factum 1/2024

První letošní číslo *Museum Factum* je docela pestré a bohaté. Najdete v něm 30 příspěvků od 17 autorů.

V rubrice *Zveme vás* najdete sedm příspěvků, jedná se hlavně o pozvánky na výstavy v hlavní muzejní budově našeho muzea v Jihlavě, také o účasti našeho muzea na rekonstrukci a zpřístupnění kostela sv. Ignáce z Loyoly nebo o akcích pro děti a veřejnost, které se uskutečnily nejen v Jihlavě, ale i v naší pobočce v Třebíči. Dále se dozvíte o výchovném projektu probíhajícím v Horácké galerii v Novém Městě na Moravě i o účasti Kláry Bezděčkové na *Mezinárodním dnu žen a dívek ve vědě*. Součástí této rubriky je i informace o tom, že naše muzeum má svůj vlastní youtubový kanál.

Rubrika *Udělal jsem* obsahuje nejvíce, tedy osm příspěvků. Najdete zde výsledky loňské výtvarné soutěže Malý ateliér, dále informace o účasti našeho muzea na rekonstrukci a zpřístupnění kostela sv. Ignáce z Loyoly nebo o akcích pro děti a veřejnost, které se uskutečnily nejen v Jihlavě, ale i v naší pobočce v Třebíči. Dále se dozvíte o výchovném projektu probíhajícím v Horácké galerii v Novém Městě na Moravě i o účasti Kláry Bezděčkové na *Mezinárodním dnu žen a dívek ve vědě*. Součástí této rubriky je i informace o tom, že naše muzeum má svůj vlastní youtubový kanál.

V rubrice *Představujeme* najdete hned pět příspěvků. Dva z nich vám představí nové kolegy, kteří se stali zaměstnanci našeho muzea na začátku roku, dále se dozvíte o novém leteckém prostředku našeho muzea a dva příspěvky vám odhalí další tajemství z našich sbírkových fondů.

Rubrika *Bádáme* obsahuje čtyři zajímavé příspěvky. Ten archeologický informuje o výzkumech zříceniny hradu Štamberka a tři další se týkají přírodovědy, konkrétně zoologie a zajímavých nálezu a zjištění v tomto oboru.

Rubrika *Různé* nabídne opět různorodý obsah. Dočtete se o rozjždějším se projektu vybudování nových velkých muzejních depozitářů a dále o daru, který se týká našeho hradu Roštejna. Jistě vás zaujme a potěší příspěvek o Bedřichu Smetanovi a jeho krátkém působení v Jihlavě, stejně jako příběh zachráněných a velmi cenných židovských svitků – tór z našeho regionu. Nu a stejně jako v předchozích ročnících i v tomto prvním letošním čísle *Museum Factum* nemůže scházet přehled publikační činnosti pracovníků našeho muzea za uplynulý rok, tedy za rok 2023.

Pavel Bezděčka

editori
al

Startuje Astronomický kroužek pro pokročilé

Vedle dnes již dvou standardních dětských muzejních kroužků (Muzejní kroužek a Astronomický kroužek) právě vzniká kroužek, který je určený pro pokročilejší zájemce o astronomii, resp. o odbornější astronomická pozorování.

Muzeum Vysočiny Jihlava v minulém roce díky finanční podpoře z programu IPRÚ kromě jiného získalo i vysoce kvalitní vybavení pro astronomická pozorování, díky kterému vzniknul velice atraktivní prostor pro odbornější vzdělávání právě v této oblasti.

Nový Astronomický kroužek pro pokročilé předpokládá využívání právě tohoto vybavení zejména pro pozorování tzv. proměnných hvězd, tedy hvězd, jejichž jasnost se v čase z různých důvodů mění. Později se účastníci kroužku zaměří i na pozorování tzv. exoplanet, tedy planet, které obíhají okolo jiných hvězd. Postupem času se předpokládá publikace získaných měření v odborných periodikách.

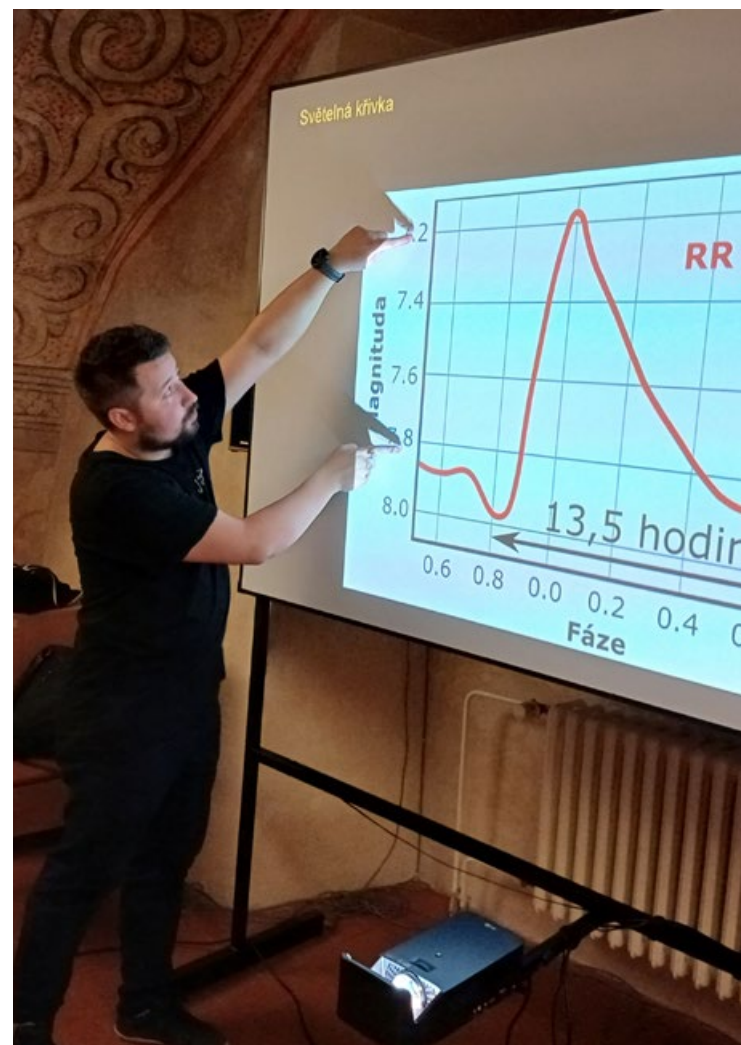
Proměny jasnosti hvězd jsou nejčastěji způsobeny tím, že ve skutečnosti pozorovaná hvězda není osamocená, ale jde o dvojhvězdu, resp. dvě hvězdy, které obíhají okolo společného těžiště. Vzhledem k obrovské vzdálenosti není možné obě tyto hvězdy pozorovat přímo. Využívají se proto odvozené metody měření jasnosti, kdy v důsledku oběhu hvězd dochází k jejich vzájemnému zakrývání, tedy i změnám celkové jasnosti pozorovaného hvězdného systému. Pozorovatel se v tomto případě soustředí především na zjištění okamžiku tzv. minim jasnosti, tedy relativně snadno změřitelné charakteristice. Pozorováním získané údaje jsou pak porovnávány s predikcemi astrofyzikálních modelů a díky nim dochází k dalším zpřesňováním. Právě díky těmto pozorováním získáváme poznatky o tom, jak hvězdné systémy ve skutečnosti fungují.

Poněkud složitější pozorování jsou pak zaměřena na sestavování celkových a často neperiodických světelných křivek hvězd, u kterých důvody změny jasnosti pouze tušíme. Mnohdy se přitom jedná o nesmírně složité vnitřní nebo povrchové mechanismy změn v produkci elektromagnetického záření.

Nový muzejní kroužek je spolupořádán Muzeem Vysočiny Jihlava a Jihlavskou astronomickou společností. Účastníci se setkávají osobně, ale i na různých online seminářích. Garantem a hlavním vedoucím kroužku je Ing. Petr Dvořák, Ph.D., z Vysokého učení technického v Brně, člen Jihlavské astronomické společnosti a dlouhodobý spolupracovník Muzea Vysočiny Jihlava.

Případní zájemci o účast na tomto projektu se mohou hlásit na e-mailu petr.dvorak@ceitec.vutbr.cz.

Text a foto Miloš Podaril

Kolem středu

Na duben a květen připravujeme v Kavárně Muzeum výstavu dalšího výtvarného umělce z Vysočiny – Petra Bendy, který zde představí své kresby a grafiky.

Petr Benda (* 1968) vystudoval učitelství ZŠ a SŠ pro obory český jazyk a literatura a výtvarná výchova na Masarykově univerzitě v Brně (Mgr.) a také estetiku a estetickou výchovu na Karlově univerzitě v Praze. Tento pedagog, kreslíř a grafik se zaměřuje na volnou a užitou grafiku. Je členem Klubu výtvarných umělců Horácka Žďár nad Sázavou a členem Unie výtvarných umělců ČR. Připravil víc jak deset autorských výstav v ČR, pravidelně se účastní klubových kolektivních výstav a je zastoupen v soukromých sbírkách nejen v České republice. Žije, pracuje a tvoří v Třebíči.

Petr Benda se soustředí především na nefigurativní strukturální techniky tisku z výšky, z hloubky a na kombinace grafických technik, využívá metodu řízené náhody. Svě práce tiskne v malých sériích jako podněty k zastavení a zamyšlení nad prostými, ale zásadními tématy života a společnosti. Jednoduchou geometrii kruhu a koule chápe ve vystavovaných cyklech jako symbol vesmíru, metaforu k chápání místa jedince v prostoru. Variace na opakovaný motiv nabízí polaritu, napětí, ale i harmonii.

Autor ke své tvorbě říká: *Události se vrství v mé mysli a postupně se překrývají, jen některé uvíznou v paměti a přetrvávají ve spleti racionálních úvah a emocí. Moje dny jsou tvořeny všedními událostmi, které teprve časem získávají na významu. Grafické listy a kresebné záznamy jsou torzovitými záznamy uplynulých dějů a příslibem dějů budoucích.*

Výstavu v Kavárně Muzeum můžete navštívit ve dnech 2. dubna až 19. května 2024.

Pavel Bezděčka

Z cyklu *Sluneční kotouče* (2019)

zve
me
vás

Muzejní a galerijní noc 2024

Muzejní část letošní jihlavské *Muzejní a galerijní noci*, která se uskuteční v pátek 24. května 2024 od 17 do 22 hodin, bude vycházet z probíhající výstavy *Keltové a Germáni na periferii*. Návštěvníci se mohou těšit na komentovanou prohlídku této výstavy, tematickou přednášku a na vystoupení spolku *Castra Romana* – historické skupiny z Plzně, která představí vojenský i civilní život v antickém Římě. Součástí vystoupení bude i dobové ležení, ochutnávky dobové kuchyně, ukázka boje, představení výzbroje a výstroje a další...

Uskuteční se i edukační program k výstavě, který návštěvníkům nabídne vzhled do každodennosti keltské a germánské kultury a možnost vyzkoušet si makety zbraní a některých doplňků vyrobených podle archeologických nálezů.

Kromě Keltů a Germánů bude přítomen i výtvarník Tomáš Záborec ze Slaného, který v prostorách muzejních arkád představí výstavu svých „dřevomaleb“.

Muzejní noc tradičně zakončíme autorským čtením na dobrou noc v podání našeho zoologa Pavla Bezděčky.

Dana Oberreiterová

Muzejní a galerijní noc v Telči

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Telč se v pátek 31. května 2024 zapojí do celorepublikové akce *Muzejní a galerijní noc*. V čase od 16:00 do 21:00 můžete navštívit výstavu výtvarných prací žáků ZŠ Telč, Hradecká, nebo promítání historických fotografií Telče v Edu místnosti a také Dětský netopýří koutek.

Kromě toho se v 16:00 hodin uskuteční komentovaná prohlídka expozicí *Křehká krása rašelinišť*, při níž vás expozicemi provede RNDr. Klára Bezděčková, Ph.D., zooložka našeho muzea. V 17:00

hodin začne přednáška *Andy Warhol a Československo*, kterou přednese Rudo Prekop, vedoucí studiového ateliéru na FAMU v Praze. Od 19:00 hodin začne akce *Netopýří večer*. Těšte se na přednášku o netopýřech a jejich životě a také na komentovanou procházku za netopýři a jejich úkryty. Přednáška i procházka se uskuteční v režii Mgr. Petry Hulvové, pracovnice Záchrané stanice Pavlov.

Lenka Brychtová

Výstava Tomáše Záborce

Od 4. dubna do 9. června 2024 budou v prostoru muzejních arkád k vidění „dřevomalby“ Tomáše Záborce ze Slaného. Autor se již několik let věnuje vytváření obrazů na dřevěném podkladu, které pro zjednodušení nazývá „dřevomalby“. Metoda jeho práce spočívá ve využití různých zářezů, vrypů a dlabání do dřeva. V konečném výsledku tento způsob tvorby umožňuje i zapojení jiných smyslů než jen zraku – návštěvník bude mít možnost se vystavených obrazů dotknout. Hotové dílo evokuje i další vjemy, jako je vůně květin či šumění lesa. Toto vše má za úkol vytvářet výsledný dojem, vyvolávat vzpomínku, stát se jakýmsi symbolickým „zářezem“ do podvědomí zúčastněného diváka.

Ke zvolenému tématu, krajinnému motivu či přírodnímu detailu přistupuje Tomáš Záborec vždy s úctou. Jedině tak může naplnit své předsevzetí – vyvolat v lidech, kteří jeho obrazy vnímají, pocit, že jsou sami součástí přírody. Při ztvárnění a uchopení vybraného tématu se autor snaží o to, aby z obrazu čísel chlad, voněla tráva, fičel vítr – škála těchto vjemů je nekonečná. Jeho cílem je, aby návštěvník odcházel z výstavy s pocitem, že viděl přírodu v podobě jemu důvěrně známé a blízké.

Dana Oberreiterová

zve
me
vás

...MEZI...

Letošní první výstava v telčské pobočce našeho muzea nese název ...MEZI...

Jedná se o společnou výstavu členů Klubu výtvarných umělců Horácka (KVUH) se sídlem ve Žďáru nad Sázavou. Klub vznikl v roce 1991 a sdružuje výtvarníky různých profesí, jako je malba, kresba, grafika, sochařství, sklářská tvorba (na Vysočině s dlouhou tradicí), fotografie, práce s kovem, textilem, ručním papírem, šperkařství a design. Během času prošlo spolkem více než padesát umělců, v současné době tvoří Klub dvacet činných členů.

První významnou akcí nadregionálního významu bylo v 90. letech 20. století desetileté pořádání mezinárodního sochařského sympozia *Dřevěná plastika ve Žďáru nad Sázavou*.

V druhém desetiletí činnosti se stal spolek pro město garantem výtvarné části každoročního kulturního festivalu *Slavnosti jeřabin*. Prezentaci vlastní tvorby střídá v jednotlivých ročních s představením tvorby jiných pro-

fesních sdružení z ČR. Naši poslední velkou akcí byla v roce 2023 spolková výstava členů KVUH v Galerii G v Olomouci. Mimo to již deset let (2012–2022) pořádá klub přednáškový a výstavní cyklus *Umění srozumitelně* pro žáky žďárských škol i pro veřejnost.

Aktuální výstava s názvem ...MEZI... představuje tvorbu deseti členů Klubu výtvarných umělců Horácka. Výstava bude v telčské pobočce přístupná od 29. března do 26. května 2024.

Pavel Bezděčka

zve
me
vás

Toulky Moravským Toskánskem

Na květen a červen připravujeme v Kavárně Muzeum výstavu dalšího výtvarného umělce z Vysočiny – Jaroslava Hedbávneho, který zde představí své fotografie.

Autor se narodil 7. 5. 1959 v Třebíči. Fotografování se věnuje od doby středoškolských studií. Vážnější fotografickou tvorbou se začal zabývat při studiu na VŠCHT v Praze, kde byl členem místní fotokupiny. Získal tak možnost konfrontace svých fotografií s tvorbou vrstevníků z celé republiky a současně i možnost snímky vystavovat (Praha, Neratovice). Díky této činnosti se v roce 1982 stal členem Svazu českých fotografů a v roce 2006 se stal členem Spolku výtvarných umělců Vysočiny.

Fotografickou tvorbu J. Hedbávneho lze rozdělit do tří zdanlivě zcela odlišných směrů: prvním jsou černobílé artefakty mnohdy spjaté s atmosférou, jakou má trebičská židovská čtvrť s typickými klidnými uličkami, zákoutími a průchody, staré mlýny nebo abstraktní krajina.

Druhou oblastí je příroda a krajina s častou tematikou vody. Toto téma totiž představuje spojení autorovy profese s jeho ko-

ničkem. Snímky vody v nejrůznějších podobách jsou využívány pro přípravu propagačních a informačních vodárenských materiálů i mnoha ročníků firemních kalendářů VODÁRENSKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI, a. s.

Třetí skupinu tvoří silniční motocyklové závody, kterým se věnuje od roku 1979. Od roku 1996 byl akreditovaným fotografem Velké ceny České republiky v Brně.

Fotografie ze všech uvedených oblastí představil J. Hedbávny na více než devíti desítkách samostatných i společných výstav (zejména v rámci skupiny „5 trebičských fotografů“ nebo Spolku výtvarných umělců Vysočiny). V roce 2017 získal první cenu v soutěži *Photographia Natura* se snímky z tzv. Moravského Toskánska. Autor tuto unikátní krajinu nedaleko Kyjova pravidelně navštěvuje od roku 2014. Právě výběr fotografií z této jihomoravské lokality je obsahem připravované výstavy, kterou můžete navštívit od 20. května do 7. července 2024.

Pavel Bezděčka

Jarní prázdniny v muzeu

V průběhu jarních prázdnin připravilo Muzeum Vysočiny Jihlava zejména pro rodiny s dětmi dva speciální programy, při kterých se návštěvníci mohli zábavnou formou seznámit s modernizovanými expozicemi muzea. První program byl věnovaný historickým expozicím, druhý pak přírodovědným.

Ústředním motivem historického programu se staly jihlavské pověsti, jejichž prostřednictvím se účastníci mohli seznámit s dobovými reáliemi a přímo v expozicích si zahrát několik her. Kromě toho bylo možné prohlédnout si některé atraktivní archeologické nálezy či repliky nebo zhlédnout malou přehlídku středověkého oblečení.

Přírodovědný program se pak soustředil zejména na expozici doby ledové. Kromě komentované prohlídky expozice se návštěvníci mohli seznámit s muzejní augmentovanou realitou, přičemž si z programu domů odnášeli lemovanou fotku s virtuálním mamutem. Součástí programu byla i stopovací hra, při které si děti nejprve skládaly speciální muzejní puzzle a na jejich základě pak v expozici pátraly po konkrétních exponátech a zjišťovaly jejich kontext.

Vzhledem k rychlému naplnění kapacity obou termínů připravujeme pro obdobné příležitosti další programy, které napomohou se snad užitečným vyplněním volného času nejen školních dětí.

Text Alexandra Štěrbová, foto Miloš Podařil

udě
lali
jsme

Muzeum Vysočiny Jihlava a projekt památkové obnovy kostela sv. Ignáce z Loyoly

udě
lali
jsme

Na začátku byl dotaz, zda by muzeum bylo ochotné stát se partnerem projektu památkové obnovy kostela sv. Ignáce v Jihlavě a jeho zpřístupnění veřejnosti. Předmětem projektu byl jezuitský raně barokní kostel z roku 1689, který se nachází na jihlavském Masarykově náměstí a byl v nevyhovujícím technickém stavu.

Celkové náklady projektu byly necelých 33 miliony Kč, většinu financí se podařilo získat z fondů EHP a Norska. Kompletně byla opravena hlavně střecha, jejíž tehdejší havarijný stav způsoboval poškozování interiéru kostela, a čelní fasáda kostela se štukovou a sochařskou výzdobou, která získala novou omítku, a byly opraveny její cenné architektonické prvky.

Cílem projektu bylo tuto významnou kulturní památku nejen opravit, ale zároveň i zpřístupnit veřejnosti. A zde právě došlo i na jihlavské muzeum.

Hlavním našim počinem je mobilní aplikace obsahující audio průvodce, která provede historií, architekturou a nejvýznamnější uměleckou výzdobou chrámu, stejně tak jako seznámí s životem jihlavských jezuitů a jejich misionářských cest.

V rámci partnerství jsme také připravili dvě výstavy. První měla název *Island, po stopách misionářů*. Představila fotografie z cesty

jihlavského faráře Mariána Jiřího Huska na Island, neboť partnerem projektu je i islandská římskokatolická farnost.

Druhá, dlouhodobá výstava s názvem *Jihlava zmizelá*, je instalována na galerii chrámu a na třiceti šesti panelech fotografiemi a texty připomíná zaniklé mezilidské vztahy i podobu města z období mezi světovými válkami, kdy zde vedle Čechů žili i Němci a Židé.

Výstava byla dočasně otevřena slavnostní vernisáží 7. prosince, kdy se po roce a půl oprav kostel otevřel veřejnosti. Znovuzahájena bude v nejbližší době, kdy slunečné a teplejší počasí umožní návštěvníkům v chrámu trávit více času. Nakonec jsme zhotovili a na informačních stojanech na galerii kostela nainstalovali podrobné popisky umělecké výzdoby interiéru a texty o historii chrámu.

Doufáme, že tento bohublý projekt nebyl poslední, neboť již nyní se pracuje na pokračování, které je zaměřené zejména na interiéru kostela. Je potřeba zrestaurovat fresku na oltární stěně a zejména velkoplošnou fresku, která vyplňuje celou klenbu chrámu a je ve velice špatném stavu.

Text a foto Martin Kos

Galerie kostela s částí výstavy Jihlava zmizelá

Kostel sv. Ignáce z Loyoly

Jeden z textových panelů výstavy Jihlava zmizelá

Informační stojan s popiskou

Výsledky dětské výtvarné soutěže Malý ateliér 2023

Tématem druhého ročníku dětské výtvarné soutěže *Malý ateliér* pořádané Muzeem Vysočiny Jihlava byli **Domácí mazlíčci**. Do uzávěrky (31. prosince 2023) jsme obdrželi 141 soutěžních prací od 128 autorů, a to z území celé republiky. V úterý 23. ledna 2024 sedmičlenná odborná porota posoudila díla zařazená do soutěže a přidělila body celkem 54 z nich.

V kategorii dětí do 6 let nejvíce bodů, a tedy vítězství v soutěži získal obrázek *Kočky* od Miriam Loulové (6 let) ze ZUŠ Humpolec. Na druhém místě je obrázek *Kocour* od Zuzany Havlíčkové (6 let) ze ZŠ Riegrova, Jihlava a třetí místo získala Veronika Kostyuk (6 let) ze ZŠ Jungmannova, Jihlava s obrázkem *Usměvavý králík*.

V kategorii dětí od 7 do 10 let zvítězila s obrázkem *Pes a kočka* Kateřina Stárková (10 let) ze ZUŠ Humpolec. Na druhém místě se umístil Jiří Jiráček (7 let) taktéž ze ZUŠ Humpolec s obrázkem *Kocour snídá* a třetí místo obsadil Mario Jaroslav Lacko (7 let) z jihlavské ZŠ Jungmannova s obrázkem *Prasátko Pepa, pejsek Anděl a papoušek Nanka*.

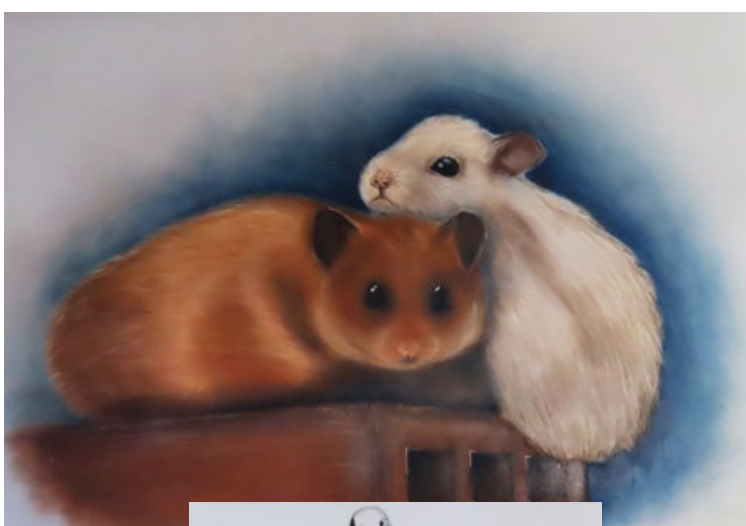
V kategorii dětí od 11 do 14 let zvítězila s obrazem *Papoušek na procházce* Stela Bártlová (12 let) ze ZUŠ Humpolec. Na druhém místě je s obrázkem *Svět potkanů* Vojtěch Novák (13 let) ze ZUŠ Jihlava a třetí příčku obsadila Barbora Šteffanová (14 let), taktéž ze ZUŠ Jihlava, s obrázkem *Křečci*. Kromě těchto devíti autorů získala zvláštní cenu ředitele muzea Eva Kabátková (14 let) ze ZŠ Demlova, Jihlava za kresbu s názvem *Zrní v hlavě*.

Slavnostní vernisáž výstavy nejlepších a nejzajímavějších prací se uskutečnila ve středu 7. února 2024. Během vernisáže vyhlásil organizátor soutěže a kurátor výstavy Pavel Bezděčka výsledky soutěže, předal ceny za nejlepší místa a také vyhlásil téma třetího ročníku soutěže, tedy pro rok 2024. Výstava *Domácí mazlíčci* byla dostupná v prostoru arkád ve výstavní a expoziční budově muzea od středy 7. února do pondělí 1. dubna 2024.

Pavel Bezděčka

Kategorie 11-14 let, 1. místo

Kategorie 11-14 let, 3. místo

Kategorie 11-14 let, 2. místo

Zvláštní cena ředitele muzea

Kategorie 7-10 let, 1. místo

Kategorie 7-10 let, 2. místo

Kategorie 7-10 let, 3. místo

Kategorie do 6 let, 1. místo

Kategorie do 6 let, 2. místo

Kategorie do 6 let, 3. místo

Perníkový program pro děti z MŠ v Třešti

Třeštití školkáčci se v úterý 27. února přišli za námi podívat do muzea. Připravili jsme si pro ně voňavý program – povídali jsme si o perníku a přečetli si *Pohádku o perníkové chaloupce*. Tu si děti mohly prohlédnout i v našem muzeu, zatímco si ježiba-

ba někam odběhla. A na závěr jsme upekli vytlačované perníky ze žitné mouky ochucené kořením a zadělané pouze s medem. A povedly se...

Milina Matulová

udě
lali
jsme

Tak jsme přepadli Jihlavu aneb pochod se vydařil!

V sobotu 17. února ráno přelo, jen se lilo, jak praví klasik. Ještě když jsme dojížděli k Rokštejnu, stěrače stíraly o sto šest. A to jsme ještě nechali posílit vlak! A za takového počasí nikdo nepřijde. To bude ostuda!

Ale nebyla — turisté opět neklamali, těsně před začátkem pochodu přestalo pršet a z rokštejnské věže jsme mohli pozorovat, jak se na start začínají trousit skupinky turistů. To jsme si oddychli...

Na start, tedy na zříceninu hradu Rokštejna, přišlo 101 turistů a vyrazili směr Jihlava, v Lukách nad Jihlavou se připojilo devět pěšáků a v Malém Beranově jich přibýlo ještě jedenáct. Celkem se tedy letošního ročníku zúčastnilo 121 turistů, a to jsme ještě nezapočítali devět psích partáků!

Nejdále na start to měl turista z Ostravy, kromě Jihlavy a okolních obcí jsou na přihlašovacích lístcích například uvedena města: Pardubice, Hlinsko, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Velké Meziříčí, Třebíč, Polná a Přibyslav.

Poděkování určitě patří Ing. Janu Příbylovi, starostovi města Brtnice, za otevření rokštejnské věže, na kterou za trošku zaměřeným výhledem do okolí vystoupala většina příchozích. Za příjemné zázemí při kontrole děkujeme restauraci Kolnička v Lukách nad Jihlavou a umístění cílové stanice v našem muzeu se určitě také osvědčilo. Za spolupráci děkujeme i KČT Polná a těšíme se na shledanou příští rok...

Dana Oberreiterová

udě
lali
jsme

Setkání v Horácké galerii

V Horácké galerii v Novém Městě na Moravě proběhlo 14. března další setkání v rámci projektu CREDNET II. Tento projekt je zaměřen na spolupráci škol, galerie, ale také dalších kulturních institucí. Tentokrát se účastníci věnovali motivaci. Workshop s názvem *Kam se poděla motivace děti?*, který vedla zkušená lektorka Zuzana Demlová, absolvovala rozmanitá skupina. Setkali se zde učitelé z mateřských i základních škol, lektori neformálního i domácího vzdělávání a také edukátoři z kulturních institucí. Klíčová slova projektu CREDNET jsou networking, vzdělání a inspirace, ta prostupovala celé setkání. Lektorka představila skrze projekty, na kterých v minulosti pracovala, téma práce s motivací a aktivní participaci s dětmi. Setkání učitelů a edukátorů přineslo jedinečnou možnost diskutovat o práci s motivací. Účastníci zpracovali také několik úkolů. Při následné diskuzi se našel prostor pro komunikaci různých témat.

Setkání bylo velmi inspirativní. Tento projekt umožňuje lidem, kteří se věnují vzdělávání ve všech možných formách, potkat se, sdílet své zkušenosti, diskutovat o postupech a také upevňovat spolupráci mezi školami a kulturními institucemi.

Renata Kremláčková

Muzeum na YouTube

Se spuštěním nejnovější verze muzejního webu (využívající rozsáhlý a stabilní redakční systém) došlo také ke spuštění nového muzejního youtubeového kanálu.

Vybrané aktivity Muzea Vysočiny Jihlava lze nyní díky tomu sledovat na adrese youtube.com/@muzeum_jihlava.

Návštěvníkům jsou zde nyní k dispozici první dvě muzejní propagační videa (první věnované modernizaci jihlavských expozic a druhé věnované telčské dlouhodobé výstavě *Křehká krása rašelinišť*), ale hlavně zde lze zhlédnout videozáznamy vybraných muzejních přednášek. V tuto chvíli je k vidění přednáška Michala Stehlíka s názvem *Přepsané dějiny. Bylo to tak? Ano... ale!*, dále přednáška předsedy spolku Signum belli 1914 Radima Kapavíka s názvem *Parkoszwice 1914. Nejkrvavější den v historii 81. pěšího pluku* nebo např. přednáška ředitele České společnosti ornitologické Zdeňka Vermouzka s názvem *Proč a jak sčítáme ptáky a co jsme se dozvěděli*.

Doplňme, že vedle muzejního youtubeového kanálu již delší dobu existuje i kanál Jihlavské astronomické společnosti (youtube.com/@jiastr), kde jsou publikovány přednášky pořádané v rámci společného cyklu astronomických přednášek.

Dlouhodobá praxe ukazuje, že veřejná online publikace přednášek nijak negativně neovlivňuje prezenční návštěvnost na přednáškách. Jde tedy o nástroj, který umožňuje lépe zprostředkovat informace a přinést je i těm, kteří na standardní přednášky z jakéhokoliv důvodu nemohou nebo nechtějí přijít.

V rámci nového muzejního youtubeového kanálu jsou zaznamenány zejména přednášky pořádané v rámci cyklu Science Café a také standardní muzejní přednášky. Publikace videozáznamů se vždy striktně řídí principy vypořádání autorských práv a zcela jednoznačně respektuje práni konkrétních přednášejících.

Miloš Podařil

udě
lali
jsme

Mezinárodní den žen a dívek ve vědě

V roce 2015 vyhlásilo Valné shromáždění OSN *Mezinárodní den žen a dívek ve vědě*. Jeho cílem je připomínat důležitou úlohu žen v oblasti vědy a výzkumu a poukázat na to, že celosvětově je zastoupení žen ve vědě stále nízké. Česká republika se přitom v rámci Evropy umísťuje na nejnižších příčkách tohoto pomyslného žebříčku.

K oslavám se letos připojily i dívky ze ZŠ T. G. Masaryka v Jihlavě s paní učitelkou Jitkou Hajnovou. V rámci semináře, který paní učitelka za tímto účelem připravila, si mohly účastnice vyzkoušet formulování a testování hypotéz a jednoduché chemické ex-

perimenty. Pozváním na seminář jsem byla poctěna i já a mým hlavním úkolem bylo přiblížit, jak vypadá muzejní výzkum, co studujeme, na jakých projektech pracujeme, co všechno to obnáší apod. Děvčata mi udělala obrovskou radost nejen svou šikovností a nasazením, ale i tím, že ukázala, jak přemýšliví, vnímaví, otevření a zároveň samostatní mohou příslušníci nejmladší generace být. Dík patří i jejich pedagogickému vedení za to, že je podporuje a umožňuje jim tyto vlastnosti rozvíjet.

Klára Bezděčková

udě
lali
jsme

Velikonoční programy

V nabídce muzejních edukací přibyl školní sezónní průřezový program, který se věnuje různým etnografickým kontextům Velikonoc. Školním skupinám jsou představovány zvyky a tradice v souvislosti s jejich historickým původem a významem. Vyšší stupně žáků základních škol a středoškoláci se při programu hlouběji seznamují s historií zvyků Velikonoc a jejich křesťanského zakotvení, nižší stupně základních škol a také děti z mateřských škol mají program rozšířený o speciální výtvarné dílničky, při kterých si vyrábějí jednoduché velikonoční dekorace. Důležitým prvkem programu především pro starší děti je seznámení se s některými konkrétními sbírkovými předměty, například s historickou rehtačkou.

Realizace programu velikonočních edukací byla školám nabízena v termínu od 11. do 27. března, tedy ve dvou předvelikonočních týdnech. Pro toto období bylo objednáno celkem 15 školních programů s účastí kolem tří set dětí. Další školní skupiny se z hlediska kapacity do edukačního plánu již nevešly.

Kromě předvelikonočních školních edukací muzeum připravuje také velikonoční dílničku, při které kromě jiného vystoupí i Mistryně rukodělné výroby Kraje Vysočina Hana Šmíkmátorová, která předvede tradiční způsoby výroby horáckých kraslic. Prezentovány (byť z bezpečnostních důvodů ne přímo fyzicky) budou také předměty obsažené ve sbírce Muzea Vysočiny Jihlava, např. soubor velice cenných kraslic.

Alexandra Štěrbová

Pár vět o Mgr. Lence Brychtové

Dovolte mi, abych se představila. Jmenuji se Lenka Brychtová a od ledna 2024 působím na pobočce Muzea Vysočiny Jihlava v Telči. Muzeum mi předala paní Helena Grycová po dvaceti letech její obdivuhodné práce, kterou pro muzeum v Telči odvedla. Její práce nebyla vždy jednoduchá, protože se muzeum několikrát stěhovalo, ale nyní je umístěná v prostorách bývalého domova důchodců na Starém Městě a doufám, že já už nebudu mít žádné starosti se stěhováním.

Narodila jsem se ve Velké Lhotě u Dačic a mé studijní kroky vedly do Brna, kde jsem vystudovala obor Muzeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po studiích jsem se vrátila do rodného kraje a nastoupila na pozici památkářky a specialisty přes technické památky na Národním památkovém ústavu, územním pracovišti v Telči. Po nástupu na mateřskou dovolenou jsem kurz Učitelství odborných předmětů pro střední školy na VUT v Brně. Práce s dětmi mě vždy lákala, a tak jsem se zapojila jako instruktorka v Oddíle Vlčci, z. s., v Olší, kde i nyní žiji. V roce 2022 mi zde přibyla i funkce starostky.

Muzejní práce mi chyběla a shodou několika náhod, které svedly dohromady mnoho nadšenců pro historii, jsme ve Velké Lhotě společně založili Spolek přátel Muzea české reformace, kde jsem se stala předsedkyní. Zakládající členkou spolku byla i Doc. PhDr.

Eva Melmuková – Šašecí, na kterou s láskou a úctou vzpomínáme. V roce 2019 spolek otevřel Muzeum české reformace v tzv. horním kostele Evangelického tolerančního areálu. Spolek se zapojil i do Mezinárodních konferencí protestantských muzeí konaných v různých státech Evropy v návaznosti na protestantismus. Pořádáme *Noc kostelů*, výstavy, přednášky a další kulturní akce.

Muzeum v Telči je pro mě novou inspirací. Postupně se seznamuji s expozicemi, fondem sbírek a různorodou prací, kterou pobočka obnáší. V hlavě nosím plno nápadů a podnětů, jak muzeum zviditelnit a zvýšit návštěvnost. Muzeum nadále společně s Muzejním spolkem v Telči pořádá přednášky, od února proběhla přednáška *Tajní evangelíci ve Velké Lhotě a okolí* a *Spolek Jamník a jemnické doly*, čeká nás přednáška *Kostelní Vydří – poutní místo plné zázraků a milostí* a *Andy Warhol Československo*. Na velikonoční svátky se chystá první výstava v tomto roce s názvem *...MEZI...*, spolková výstava členů Klubu výtvarných umělců Horácka. V květnu proběhne *Muzejní a galerijní noc v Telči*, do které se zapojí šest institucí působících ve městě.

Těší mě spolupráce s kolegy a jsem ráda za jejich přínosné a zajímavé podněty a nápady. Doufám, že mě čekají zajímavá setkání, která mě inspirují a dodají impuls k dalšímu rozvoji potenciálu muzea v Telči.

Lenka Brychtová

před
stavu
jeme

Ať žije Josef!

Svatý Josef s tváří milou, končí zimu plnou silou

Přechod z letošní slabší zimy do jara a s ním spojené viditelné proměny přírody vnímáme od února asi všichni. Patřím k snilkům, co se nemohou dočkat jarního probouzení, a sním o něm už brzo po začátku nového roku. To pak často navštěvuji webové stránky, kde hledám inspiraci, nápady či rady, jak proměnit svoji zahradu v nádhernou rozkvetlou oázu. A jak se v kalendáři blíží svátek Josefa, je to nejen pro mě jasná zpráva, že jaro klepe na dveře. Ještě před pár desetiletími bychom touto dobou obcházeli papírnictví a vybírali vhodná přání k potěšení našich milých Josefů. S rozmachem sociálních sítí posílá sváteční pohlednice už jen málokdo, přesto si myslím, že je to milá a trvalá forma komunikace, která uchovává vzpomínky na další roky.

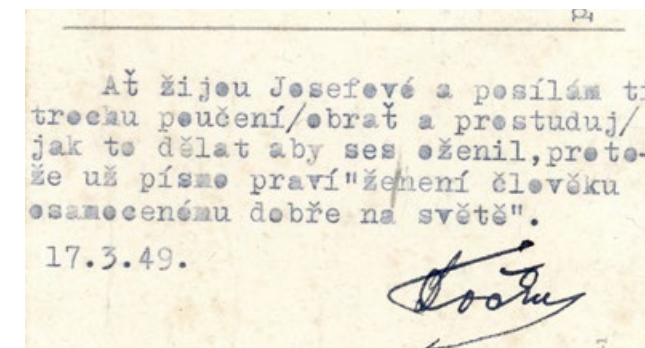
Ať žije Josef!, tak by se dala nazvat série pěti blahopřejných pohlednic, které jsou uloženy ve sbírce Muzea Vysočiny Jihlava.

Všechny mají stejného adresáta, kterému byly doručeny v letech 1949 a 1950. Jejich barevné ilustrace vtipně připomínají časy, kdy ještě ve všech hospodách, restauracích, barech i vinárnách zněla slova přípitků a alkoholické nápoje všeho druhu tekly na jejich počest proudem. Neznámý autor vyobrazil nejen zástupy gratulantů, muzikantů, hojnost jídla a pití, ale pro potěchu pánů nezapomněl přimalovat i ženy kyprých tvarů nastrojených do nejlepších šatů. To, že se vyplatilo tisknout blahopřání jen pro Josefy, vypovídá, jak významný svátek to kdysi býval. Jiná jména takové privilegium neměla.

Josef, dnes šesté nejčastější jméno v ČR, se slaví 19. března. Je hebrejského původu a znamená „Bůh ti přidá“ či „Bůh ti dá následovatele“. Všem Josefům, Papanům, Jožkům, Jožinům i Pepouchovi R z R – prostě pánům, kteří nosí toto prastaré jméno, přejeme k jejich svátku vše nejlepší, pevně zdraví a veselou mysl!

Ingrid Kotenová

před
stavu
jeme

Texty nám prozradí ledacos o pisateli či adresátovi. Jistě se na nás nebudou potomci prapředků zlobit, když po 75 letech zveřejní jedno josefovské blahopřání. Psaníčko je to opravdu poučné, nu, posuďte sami.

Petr Kalášek

Jmenuji se Petr Kalášek a od Nového roku jsem rozšířil kolektiv pracovníků Muzea Vysočiny v Jihlavě na technickém oddělení, pozice údržbář a výstavář. Původní profesí jsem elektrotechnik a 25 let jsem se zabýval prodejem a instalací svítidel. Dlouhodobě jsem spolupracoval i s Muzeem Vysočiny Jihlava, a tak možnost zde pracovat pro mě byla dobrá výzva více poznat zajímavé prostředí a fajn lidi.

Jsem ženatý a mám dva syny. Rád navštěvuji hrady, zámky, rozhledny a všeobecně žiji kulturou. Doufám, že se rychle stanu platnou součástí týmu muzea. Děkuji za milé přivítání.

Petr Kalášek

Moderní technologie: dron v muzeu

Pokud by si někdo, kdo přijíší zprávy v našem Muzeu Factum nečte, představoval, že práce v muzeu je nudná, stereotypní rutina, která se už desítky let nemění, pokusím se přidat další kamínek do mozaiky, proč tomu tak není.

V posledních několika letech zažívají obrovský boom bezpilotní stroje. A nejviditelnější kategorií jsou bezpilotní létající stroje, zkráceně drony. To, co bylo ještě před pár lety obsahem vědecko-fantastické literatury, je nyní běžnou rutinou v mnoha oblastech lidského snažení. A to nejen válečného, jak můžeme bohužel každodenně sledovat ve zprávách o ruském šílenství na Ukrajině, tak i v takových zdánlivě poklidných činnostech, jako je třeba zemědělství či stavebnictví. A co muzeum?

před stavu jeme

Už od konce roku 2018 archeologové v muzeu využívají dron na dokumentaci svých terénních výzkumů. Kdo by si před lety pomyslel, že fotografie naleziště přesně kolmo z výšky třeba dvaceti metrů, do které se budou moci počítačově zakreslovat kóty a místa jednotlivých dílčích nálezů, bude možno pořizovat pohodlně ze země s prsty na ovladači? Před více než pěti lety pořízený dron *Yuneec Typhoon H Pro* však má již dobu své největší slávy za sebou. Kromě dětských nemocí dronů té doby, jako byla občasná jankovitost (prostě se dron občas zbláznil a svévolně si někam odletěl a pak sebou plácnul o zem), značná hlučnost, malá doba doletu (maximálně 15 minut) a tak dále, se mu již značně opotřebovaly baterie, kvalita snímků už je v dnešní době také nedostatečná a z přiložené fotografie můžete usoudit, jak je asi pohodlné vydat se s ním v terénu do míst nedostupných autem.

Na začátku tohoto roku tedy do Muzea přibyl nový „sekáč“. Jmenuje se *DJI Mini 4 Pro*, dokáže s jednou baterií létat půl hodi-

Vlevo „důchodce“ *Typhoon* s ovladačem a přepravním obalem, vpravo „nováček“ *DJI Mini 4 Pro* s ovladačem a brašnou ukrývající navíc nabíječku s dvěma náhradními bateriemi, umožňujícími za den pracovat až 1,5 hod.

ny, váží i s baterií méně než 250 g, takže pro jeho obsluhu stačí složení základního „pilotního“ testu, i s ovladačem a náhradními bateriemi se vejde do brašny velké jako pro zrcadlovku. Kvalita a možnosti snímků a pořízených videí je prostě jednoduše řečeno v porovnání s výše uvedeným předchůdcem někde úplně jinde. Má však jednu nevýhodu – je jen jeden a používat ho chtějí nejen archeologové, ale i přírodovědci, tedy botanik, zoologové a dokonce, představte si, i geolog (kameny jsou přece pod zemí – tam dron nevidí!!!). Tak teď ještě zajistit, doufejme za pomoci projektu Kraje Vysočina pro příspěvkové organizace, navýšení muzejních leteckých sil například o většího brášku *DJI Mavic*, ideálně ve verzi s pořizováním multispektrálních snímků.

A co z toho bude mít třeba návštěvník muzea? Když pomíneme pomoc při základním výzkumu v archeologii či přírodních vědách v našem regionu, tak třeba postupně přidávání nových „obzorů“ do multimédií v našich expozicích, výstavách, přednáškách či na webových platformách.

A ještě malý dovětek. Pokud byste sami chtěli létat s dronem (ty základní nestojí o moc více než pořádný foťák) a pořizovat si snímky obce či města, kde žijete, není to tak úplně jednoduché. Vyjma toho, že se musíte naučit stroj řídit tak, aby se vám přinejmenším nerozbil, umět aspoň trochu fotit nebo aspoň vědět, co chcete fotit, musíte splnit i řadu předpisů. A protože nežijeme v jednoduché době, předpisy se stále vyvíjejí a dalo by se říci, že ne směrem ke zjednodušování. Ale to už je námět pro další příspěvek do našeho muzejního zpravodaje.

Jiří Juříčka

O psaní milostných dopisů kdysi

S vroucí láskou a náklonností...

Útlá knížička zapsaná do sbírek třeštského muzea pod číslem Tř-19/E/9/2 s názvem *Milostné dopisy aneb Tajemník lásky* vyšla ve třicátých letech minulého století v nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze. Bylo to již čtvrté „značně rozmnožené vydání“, které upravil Karel Janděčka. Najdete v ní příklady a vzory, jak psát milostné dopisy a další korespondenci s láskou související. Ve třicátých letech byla taková příručka běžnou záležitostí. Dnešní člověk si při jejím čtení uvědomí, jak moc se svět mezilidských vztahů a lásky za sto let změnil. A jak naprosto odlišnou formou v době SMSkové sdělujeme své pocity.

před stavu jeme

Jeden z příkladů vyznání lásky: „Nejdražší Amalie! Od prvního okamžení, co jsem Vás spatřil, nevyšel mi obraz Váš z paměti a ze srdce. Ačkoliv Vám pro tu dobu nemohu připravit osud skvělý, osmělil jsem se přece Vašeho pana otce o ruku Vaši požádati a jej poprositi, abych směl Vás navštěvovati.“ V tomto duchu dopis pokračuje dál a nezbyvá než doufat v příznivou odpověď Amalie, když to už schválil i tatínek. Ale když se dívka rozhodla, že zájem o nápadníka nemá, i záporná odpověď zněla skoro jako pohazení: „Obdržela jsem vaše psaní... Překvapilo mne velice. Přemýšlela jsem, zdali chováním svým zavdala jsem příčinu, byste si přál seznámiti se se mnou... musím Vám říci upřímně a zkrátka, že jsem delší čas již zasnoubena se synem přítele otce svého, jenž mešká právě v cizině. Ostatně ctím Vás jako řádného muže, pročez trvám s úctou.“

Odvážnější dívky si mohly i trochu zalaškovat a svého nápadníka nazvat třeba lichometníkem (od spojení metat lichotky): „Celé město souhlasí v tom úsudku, že jste řádný mladý mistr, i musím k tomu ještě dodat, že jste lichometník. Kde a kdy jste měl příležitost pozorovati moje cnosti, pilnost a řádné hospodaření? Nemýlíte se snad? Bude nejlépe, když to vše zpozorujete z blízká a ne z dálky. Překážek není, a proto smíte vždy, kdy máte volnou dobu, navštívit svou přítelkyni...“

Pro všechny případy kniha obsahuje i návod k poptávce po dívce, která nesouvisí jen s čistou láskou: „Po nějaký čas bydlí v domě zdejšího koželuha Mužíka mladá dáma, jménem Amalie Vokounová z Vašeho města, jejíž otec prý tam má mlýn... Rozumíte mi přece! Sňatek z lásky jest třeba hezká věc, ale mnohem ještě pěkněji to vyhlíží, když k lásce druží se peníze...“

Kupříkladu přání k narozeninám mohlo být okořeněno žádostí o zaslání kadeře krásných ruských vlasů. Když se milý dlouho neozýval, obdržel dopis z kategorie Výtčítka pro nedbalost: „Milý Bedřichu! Nevím ani, zdali smím užiti dosud důvěrného slovíčka „Ty“ při oslovení. Jindy navštěvoval jsi mne aspoň vždy v neděli, a jestliže to nebylo možno, obdržela jsem aspoň několik řádku od Tebe. Ale nyní uplynuly již tři neděle, kdežto jsem Tě neuzřela a ničeho o Tobě neslyšela. Co si mám o tom mysliti?“

Rozchod mohl vypadat třeba nějak takto: „Ctěný pane! S vroucí láskou a náklonností, doufaje, že naleznu manželku řádnou, ucházel jsem se o ruku Vaší dcery. Ale, bohužel, po krátkém čase při vzájemném obcování měl jsem příležitost, poznati nehezké vlastnosti dcery Vaší, pro které vznikly různice mezi námi; nicméně snášel jsem, co jsem mohl, očekávaje, že nastane časem blahá změna. Ale nyní se zjistilo, co jsem dávno tušil, že slečna Hedvika vešla znovu v poměr a to ještě důvěrnější nežli dříve s kupcem Vávrou, kterému já milerád postupuji místo, oznamuje Vám, že považují poměr svůj k Vaší slečně dceři za úplně zrušený.“

Tak co, měnili byste?

Milina Matulová

Pojednání o hbitěnce

Práce muzejníka je zajímavá, ať už pracujete v jakémkoli postavení a v kterémkoli oddělení muzea. Jedním z důvodů je skutečnost, že celá řada zajímavých podnětů přichází zvenčí: od badatelů, od kolegů z jiných muzeí a nejčastěji od běžných lidí, kteří se na muzejníka obracují s nejrůznějšími dotazy a prosbami. Prakticky neuplyne jediný den, abychom na přírodovědném oddělení nezažili takovou situaci. Pojednám nyní o jedné příhodě, která krásně ukazuje, že naše bádání nemusí být založeno pouze na plánovaných výzkumech, ale přichází zcela nečekaně.

Je to pár týdnů, co se na mne mailem obrátil jeden známý z Českých Budějovic s prosbou o radu. Jeho sestra, že má velké

problémy s mravenci, kteří každou noc pronikají do její postele a citelně ji štípou. Toto sdělení mne velmi zaujalo, protože neznám žádný takový případ, kdy by mravenci aktivně lezli do obsazené postele a navíc štípali spáče. Štípat totiž znamená citelně bodat, a to znamená, že mravenci musejí být vybaveni žahadlem. Nu a ze žahadlem vybavených druhů pronikají do bytů pouze neútoční mravenci rodu *Tetramorium*, pomínou-li dnes již běžného obyvatele panelových domů – známého „faraona“, tedy druh *Monomorium pharaonis*. Ten je však známý pouze napadáním potravin a ne lidí.

Tak jsem se s přítelem domluvil, aby mi nějaké ty malé zločince chytil a poslal poštou.

Za dva dny jsem měl zásilku na stole. V lahvičce s lihem se vznášeli dva malí žlutí „mravenečci“. Stačilo je však vyjmout na Petriho misku, dát pod mikroskop a hned se ukázalo, že se nejedná o mravence, nýbrž o malinké (asi dvoumilimetrové) vosičky z čeledi hbitěnkovitých (*Bethylidae*).

Hbitěnký jsou velice drobné, většina druhů měří jen 0,5 až 4 mm, pouze některé jsou větší, ovšem žádná nedorůstá více než centimetr. Většinou mají více nebo méně shora zploštělé tělo a krátké nohy. Samečci jsou zpravidla okřídlení a naopak samičky jsou bezkřídle či krátkokřídle, vzácněji pak okřídlené, a to často

bá dá me

Vrchoviště v jižním Švédsku v srpnu 2023 (nejedná se o chráněné území!), foceno *DJI Mini 3 Pro*

i v rámci téhož druhu. Takových zvláštností však mají hbitěny více. Jsou to ektoparazitoidi vyvíjející se na larvách brouků a na housenkách motýlů. Napadenou larvu nejprve ochromí (výjimečně i usmrtí) žihadlem. Jedové sekrety hbitěnek se, v poměru k jejich velikosti, vyznačují překvapivě vysokou účinností a díky tomu hbitěny zdolají snadno i mnohem větší kořisti, než jsou samy.

Samička hbitěny tedy opakovaným bodáním ochromí larvu a potom se na ní několik dnů živí krvomízkou vytékající z ranek po bodnutí žihadla. Jakmile jí dozrají vajíčka ve vaječnicích, naklade je na larvu, a to jednotlivě nebo v malých snůškách. Vývoj malých larviček je u hbitěnek neobvykle rychlý, řekl bych až raketový. Běžně totiž trvá (od vylíhnutí z vajíčka po dospělec) pouze dva až tři dny, nanejvýše čtrnáct dnů. Další zvláštností hbitěnek je časté příbuzenské páření. Samečci se líhnou dříve a páří se s ještě nevylíhnutými samičkami přímo v jejich kokonech, které si aktivně otevírají. U druhů s velmi krátkým vývojem a rychlým sledem generací na témže hostiteli je běžné i páření synů s matkou.

Dospělci hbitěnek se vyskytují po celý rok a samičky většiny druhů i přezimují. Hbitěny jsou kosmopolitní čeled s největším počtem druhů v tropickém pásmu. Od rovníku k severu se počet druhů snižuje, v ČR je známo necelých čtyřicet druhů. Studium (zejména sběr a determinace) hbitěnek je nesmírně náročné a v současnosti se u nás touto skupinou zabývá jeden, nanejvýše dva specialisté.

Ale vraťme se k našemu bádání. Díky mikroskopu, určovacím klíči a studiím několika zahraničních publikací jsem se dopracoval k provizornímu určení druhu (makrofotografie obou jedinců jsem poslal k revizi do Národního muzea). Materiál zasláný z Českých Budějovic jsem stanovil jako hbitěnu spízní (*Cephalonomia gallicola*). Tomu vcelku odpovídají i nálezné okolnosti – tedy byt, postel a noční napadání člověka.

Bezkrídle samičky tohoto druhu totiž vyhledávají staré dřevo napadené larvami červotočů z rodu *Anobium*, případně jiné přírodní materiály či obilniny a potraviny z obilnin napadené larvami červotočů z rodu *Stegobium* a *Lasioderma*. Nu a tyto potraviny zdroje se nacházejí zejména v domech a bytech, skladech, sklepech a na půdách. Proto dnes bývá hbitěnka *Cephalonomia gallicola* považována za synantropní hmyz. K pobodání touto

hbitěnkou dochází při nechtěném kontaktu se samičkami, které v budovách pátrají po kořisti.

Případy pobodání lidí hbitěnkami jsou ale obecně velmi vzácně zaznamenány. V italské odborné literatuře jsem dokonce našel charakteristiku, že dermatitidy vyvolané bodáním hbitěnek jsou označovány jako typické onemocnění prodejců a restaurátorů starého nábytku (o to více to může být zajímavé pro muzejníky).

Dále jsem se dočetl, že nejtýpickejším příznakem bodnutí je okamžitá, intenzivní a dlouhodobá bolest, někdy spojená s pocitem pálení. Po bodnutí se zpravidla objevují erytematózní fialové kopulovité puchýřky 0,5–1 cm v průměru. Někdy dochází ke vzniku hnisavých váčků nebo pupínek, které se mohou spojovat. Tyto kožní léze jsou často spojeny s intenzivním svěděním. Pokud jsou projevy pouze lokální, mohou léze spontánně zmizet během 3–14 dnů, někdy však přicházejí i větší komplikace a pacienti musejí být hospitalizováni.

Je neuvěřitelné, že miniaturní, nějaké dva milimetry velká vosička může vyvolat takové problémy. Dermatitidy vyvolané hbitěnkami však nejsou nijak běžné, a proto nebyla dosud věnována významnější pozornost jejich jedu. Většina studií o jedu blanokřídlého hmyzu se věnuje zejména jedu včel, sociálních vos a mravenců. Můžeme však předpokládat, že složení jedu hbitěnek bude podobné, že se tedy bude jednat o směs proteinů, peptidů, toxinů, enzymů, biogenních aminů a některých alergenů. Podrobné složení jedu a možné mechanismy účinku jedu hbitěnek jsou však dosud neznámé.

Co je tedy nejzajímavějším závěrem tohoto neplánovaného bádání? Skutečnost, že na území naší republiky je to ne-li první, tak rozhodně naprosto výjimečná situace, kdy došlo k pobodání člověka hbitěnkou *Cephalonomia gallicola*. Přes veškerou snahu jsem na internetu ani v publikacích věnovaných lékařské entomologii nenašel jedinou informaci o takovém případě zaznamenaném v České republice. Navíc je tento případ zajímavý i z faunistického hlediska. Hbitěnka *Cephalonomia gallicola* je u nás velmi vzácná, respektive dosud byla doložena pouze jediným věrohodným údajem z Nové Paky. I když lze předpokládat výskyt těchto hbitěnek v obilných silech či ve skladech potravin, scházejí jakékoli doklady.

Pavel Bezděčka

bá
dá
me

Zoologické dny 2024

Na začátku února jsme se již tradičně zúčastnili největší tuzemské zoologické konference *Zoologické dny*. Letošní již 53. ročník se konal v Ostravě. Role organizátora se tentokrát společně s Ústavem biologie obratlovců AV ČR, Ústavem botaniky a zoologie Přírodovědecké fakulty MU v Brně a Českou zoologickou společností zhostila Katedra biologie a ekologie Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity.

Téměř 500 zoologů a studentů zoologie z České republiky, Slovenska, Polska, Portugalska, Německa, Maďarska a Turecka se sjelo do nově otevřeného areálu City Campusu Ostravské univerzity, aby si vyměnili nově získané informace a zkušenosti ze svých oborů. Během dvou dnů (8. a 9. února 2024) měli účastníci možnost vyslechnout 144 přednášek a zhlédnout 144 posterů. Činnost našeho muzea jsme prezentovali v příspěvku Bezděčková K., Bezděčka P.: *Překvapení v rákosině: požár odhalil nečekanou abundanci hnízd mravenců* (formou posteru a také abstraktu v bezmála třisetstránkovém sborníku).

Po ukončení konference jsme navštívili Ostravské muzeum, kde jsme si prohlédli jak stálé expozice, tak čerstvě otevřenou výstavu *Sandarmoch – kde stromy mají tváře*. Nejvíce času jsme pochopitelně strávili v části věnované přírodě regionu. Další den jsme věnovali exkurzím po okolních antropogenních stanovištích.

K nejznámějším z nich patří halda Ema, známá svou termickou aktivitou (teplota jádra může dosáhnout až 1500 °C), jež podmiňuje formaci jedinečných společenstev organismů.

Text Klára Bezděčková, foto Pavel Bezděčka

U posteru

Z přírodovědných expozic Ostravského muzea

Doutnající vrchol haldy Ema

Objevy z myrmekologických sbírek

Při zpracování starších sběrů mravenců uložených v našich muzejních sbírkách se podařilo odhalit prvonálezy dvou druhů mravenců pro konkrétní státy. V prvním případě šlo o první nález mravence *Temnothorax nadigi* na území České republiky. Vzorek tohoto druhu byl objeven v materiálu shromážděném P. Bezděčkou na lokalitě Stolová hora v CHKO Pálava v 80. letech 20. století. Počet volně žijících druhů mravenců, jejichž přítomnost byla u nás dosud zaznamenána, se tedy zvyšuje ze 111 na 112. Opět

se ukázalo, že i na dlouhodobě zkoumaném území je stále co objevovat.

V druhém případě se jednalo o první nález mravence *Formica rufibarbis* na Kypru, který jsme zaznamenali v roce 2009 (doklad umístěn ve sbírce našeho muzea). Tento druh, žijící i na našem území, byl v minulosti často zaměňován s příbuznými taxony a jeho rozšíření dosud není dostatečně prostudováno. Naše zjištění jeho přítomnosti na Kypru je proto nezanedbatelným příspěvkem k zoogeografii rodu *Formica* i mravenců vůbec. Zároveň znamená rozšíření seznamu druhů a poddruhů mravenců, přirozeně se na ostrově vyskytujících, na 66 položek.

Detailní informace k oběma nálezům jsou zveřejněny v posledním čísle našeho muzejního přírodovědného časopisu *Acta rerum naturalium* (Bezděčka, Bezděčková, Werner 2023 a Bezděčková, Bezděčka 2023).

Uvedené poznatky nejen rozšiřují znalosti o výskytu a rozšíření ekologicky důležité skupiny hmyzu, ale znovu potvrzují význam muzejních sbírek jako nenahraditelného zdroje informací pro různé vědecké obory.

Bezděčka P., Bezděčková K., Werner P. 2023: First record of *Temnothorax nadigi* (Kutter, 1925) (Hymenoptera: Formicidae) in the Czech Republic – *Acta rerum naturalium*, 29: 11–12.

Bezděčková K., Bezděčka P. 2023: First record of *Formica rufibarbis* Fabricius, 1793 (Hymenoptera: Formicidae) from Cyprus. – *Acta rerum naturalium*, 29: 17–18.

Klára Bezděčková

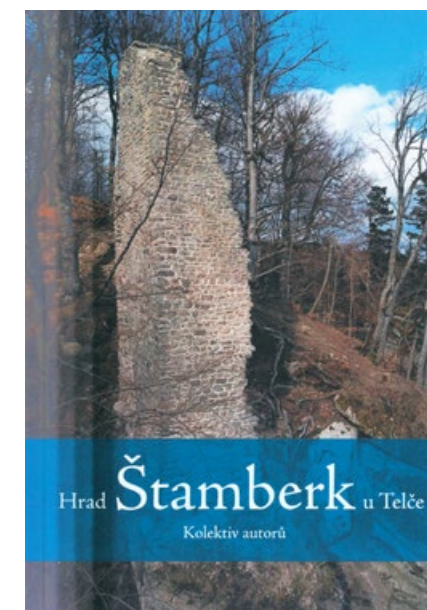
Formica rufibarbis. Foto: April Nobile, antweb.org, CC BY 4.0 Deed

Hrad Štamberk u Telče

Archeologický výzkum zříceniny hradu Štamberka na katastru obce Řásná pokračoval i v roce 2023 a navíc se nejen k rozličným průzkumům a výzkumům hradu podařilo vydat velmi zdařilou publikaci *Hrad Štamberk u Telče*. Napsal ji kolektiv autorů Bláha J., Buzek J., Drdácý M., Novotný J., Ramešová M., Vohryzek S. a Zimola D. (obr. 1). Autorský kolektiv z těchto institucí: Ústav teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd České republiky, v. v. i., Národní památkový ústav, ú. o. p. v Telči a Muzeum Vysočiny Jihlava se věnoval archeologii, dějinám, přírodnímu prostředí, bývalému šternberskému panství a v neposlední řadě také památkové obnově a konzervaci hradní zříceniny.

Archeologický výzkum na hradě prováděla již v 60. letech 20. století parta nadšenců pod vedením Josefa Bláhy a patronací Moravského zemského muzea v Brně. Na „starou gardu“ jsme navázali v roce 2020 archeologickým výzkumem vlastního hradního areálu i hospodářského dvora na předhradí v rámci projektu ATCZ185 – *Regionem Renesance proti proudu času* – Interreg V-A Rakousko Česká Republika v letech 2020 až 2022. Do konce roku 2023 se podařilo položit a zdokumentovat celkem 18 sond v areálu hradu a 8 sond na ploše středověkého hospodářského dvora situovaného v blízkosti současného lomu Řásná (obr. 2). Velkým překvapením byl

Obr. 1: Obálka knihy o Štamberku, foto D. Zimola.

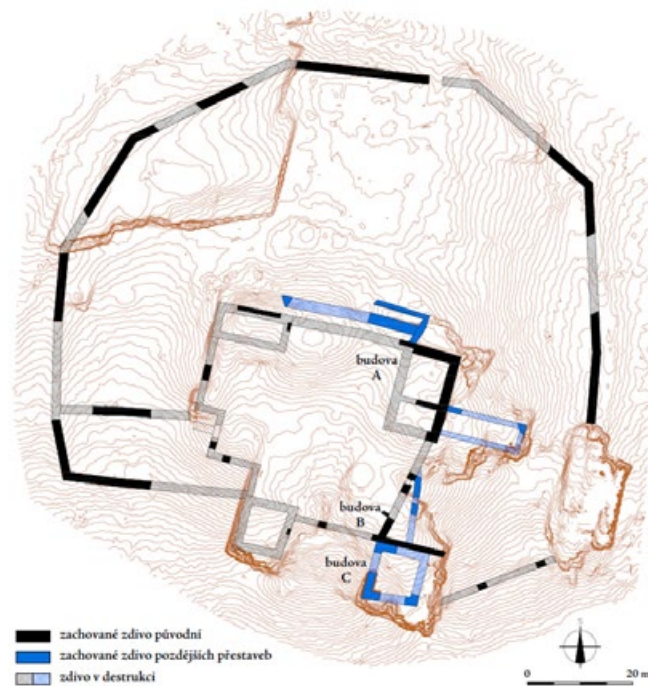

objev kamenné hradby uzavírající hrad z jižní strany směrem ke Lhotce u Mrákotína, která se nachází mezi dvěma skalními bloky tvořícími přirozené vyvýšeniny pro stavbu hradních budov. Další „superobjev“ byl učiněn ve skalní rozsedlině pod hradní akropolí jihovýchodním směrem, kde jsme začistili pozůstatky po brance v kamenné hradbě, jež umožňovala opustit akropolí hradu směrem na východ (obr. 3). Nejednalo se o hlavní vchod do hradu, ale patrně jen o přístup ke zdroji vody, jenž stále ještě spíše tušíme v přírodní kaverně či „jeskyňce“ pod dalším žulovým blokem, na němž byl hrad patrně v poslední třetině 13. století vystavěn.

Podstatným přínosem knihy o Štamberku je nové celkové zaměření hradu, zvláště stávajícího i předpokládaného zdiva a přesná lokalizace všech archeologických sond (obr. 4). Geodetické zaměření hradu i jeho okolí je dílem pracovníků firmy Progeo Jihlava spol. s r. o. pod vedením Tomáše Zadražila (obr. 5), výsledný obrazový výstup zpracovával Jaroslav Buzek. Stejně důležitá byla i fotografická dokumentace pořízená pomocí dronu (Pavel Macků a Michael Macháček). Skenování hradu, na jehož základě byl vytvořen 3D model, zajišťoval Pavel Šimka (obr. 6). Na průzkumech se podílel i Michal Vopálenský provedením rentgenové tomografie železného zámku nalezeného v areálu hospodářského dvora (obr. 7). Na závěr je mou milou povinností poděkovat v abecedním pořadí všem našim spolupracovníkům, kteří se podíleli v letech 2020 až 2023 na archeologickém výzkumu významné kulturní památky Kraje Vysočina: Patrik Bělaška, Petr Bělaška, Jan

Blažiček, Michal Daňa, Bohumil Dvořák, Kateřina Dvořáková, Anna Formáčková, Tomáš Frühauf, Vojtěch Hanzal, Anna Henkrichová, Stanislav Houzar, Petr Jakoubek, Radka Jeníčková-Vítů, Veronika Juráková, Marek Krutiš, Pavel Macků, Klára Martinů, Zuzana Musilová, Petr Němeček, Libor Prakesch, Eva Šámalová-Bílková, Vítězslav Vítovič, Stanislav Vohryzek, Milan Vokáč, Radek Voráč, Josef Vorlíček, Petr Vrtal, Štěpán Zákostelský, Zoja Zemanová, Kryštof Zimola a Jara Zimolová (obr. 8).

David Zimola

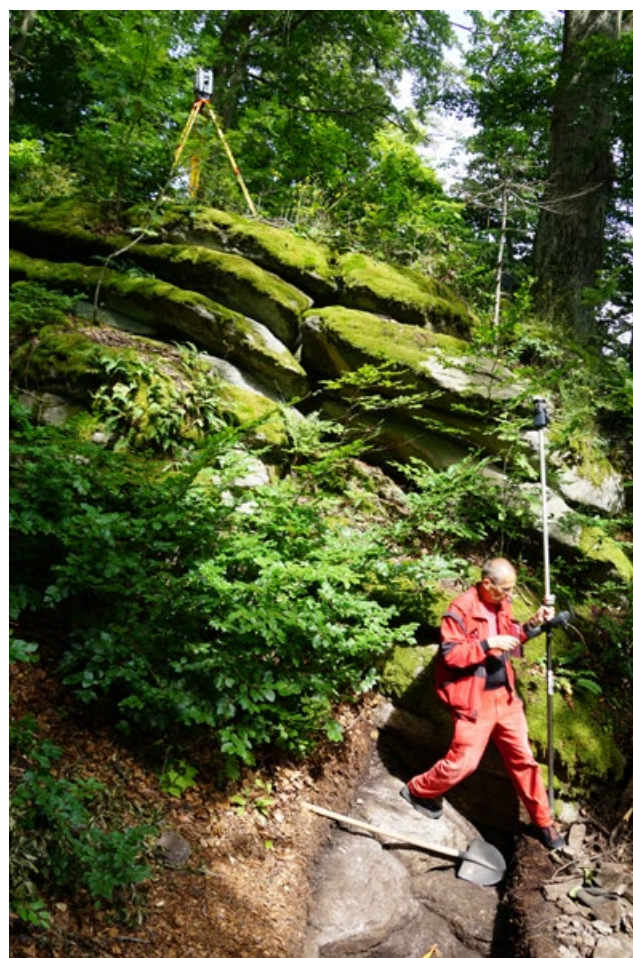
Obr. 4: Půdorys hradu s vyznačenými budovami, Jaroslav Buzek.

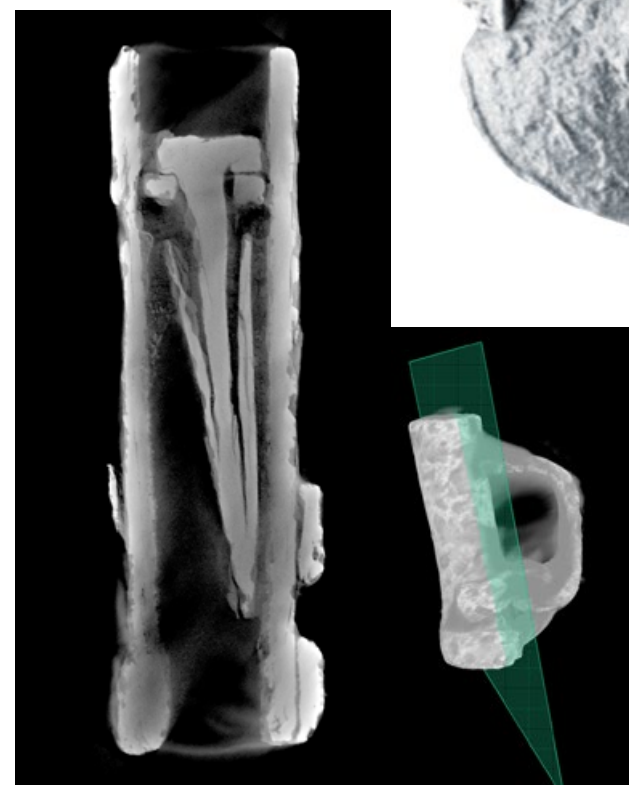
Obr. 2: Hospodářský dvůr v blízkosti hradu, foto D. Zimola.

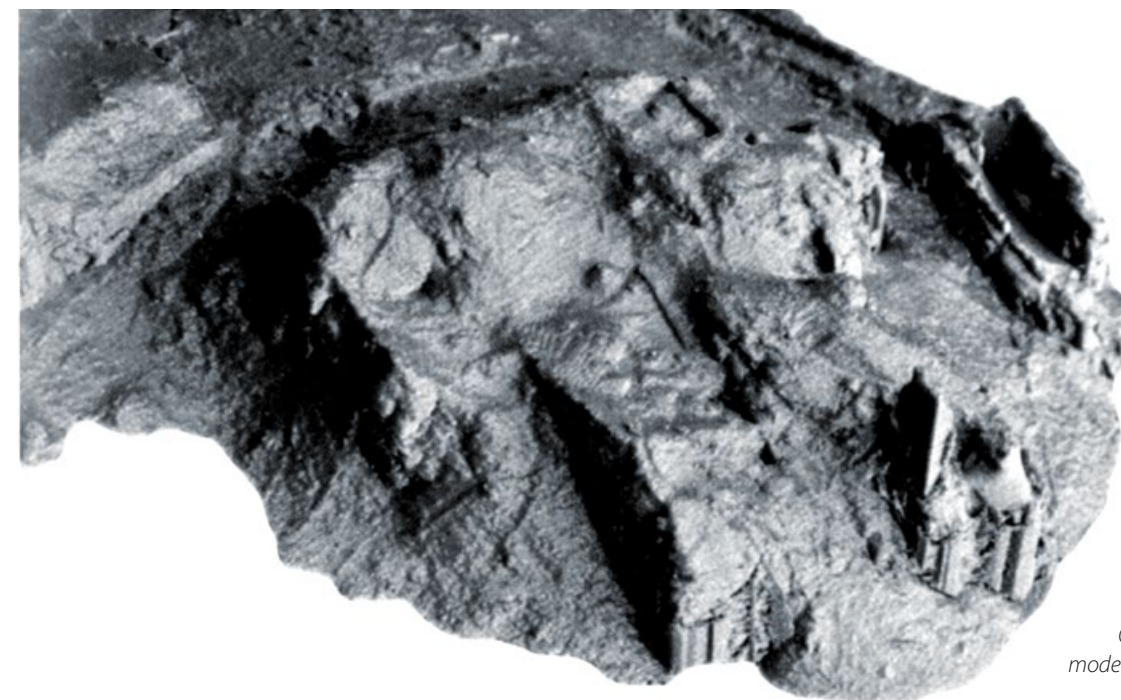
Obr. 3: Branka na východní straně akropole, foto D. Zimola.

Obr. 5: Tomáš Zadražil zaměřuje sondu I, foto D. Zimola.

Obr. 7: Rentgenová tomografie zámku, foto M. Vopálenský.

Obr. 6: Fotografie 3D modelu hradu, foto archiv ÚTAM AV ČR.

Obr. 8: Skupinové foto spolupracovníků na Štamberku, foto D. Zimola.

Roštejn – cesta ke kořenům

V loňském roce jsme obdrželi na Roštejn konvolut velmi zajímavých předmětů, které se váží k historii Roštejna a jeho obyvatel a které se na hrad dostaly díky velkorysému počinání dědiců zesnulého prof. MUDr. Aleše Hepa, CSc. (1952–2022). Předměty, mezi kterými dominují především nejrůznější písemnosti a dokumenty, dokladují život a osudy pana Richarda Jelínka (1864–1938) a jeho rodiny. Pan Jelínek se narodil do revírnické rodiny, stejnému povolání se totiž věnoval i jeho bratr Eduard. Další z bratrů, Antonín, byl vrchním lesním radou v Brně. Richard Jelínek se v roce 1892 dostal do služby hraběcí rodiny Podstatských-Lichtensteinů, kteří v dané době vlastnili panství Telč. S rodinou potom žil na Roštejně, kde měl jako vrchní nadlesní svou kancelář. Stejně jako bratři pana Jelínka, tak se i jeho synové (oba bezdětní) věnovali lesnímu inženýrství. Dcera Marie se provdala za řídicího učitele Josefa Ambrože a žila následně s rodinou v Telči. Vzhledem k dlouhé a úctyhodné kariéře Richarda Jelínka v hraběcích službách mu byl ve 20. letech 20. století vyměřen vysoký důchod a byl mu zdarma věnován k užívání byt ve Studené. Zde mimo jiné založil urnový háj na Lesním hřbitově, kde je spolu se svou manželkou Žofíí a syny pochován. Během svého života byl Richard Jelínek mimo jiné jmenován čestným občanem obcí Doupí a Růžná, které těsně sousedily s výměrou tehdejší obory obklopující hrad.

Richard Jelínek žil s rodinou na Roštejně v době velkého požáru hradu 1915, který naštěstí nezasáhl prostory, ve kterých se v tu dobu přímo bydlelo. Nicméně díky tomu se nám do rukou dostávají některé zajímavé dosud nezveřejněné snímky hradu bez střešních konstrukcí na věži a hlavním hradním traktu. Zároveň se tím dostávají do souvislosti i některé další snímky, které již muzeum ve svých sbírkách mělo a které je nyní možné ztotožnit se snímky z rodinného alba Jelínkových. V albech jsou pak mimo jiné fotografie ukazující stav hradního nádvoří počátkem 20. století, ale i takové, které ukazují překvapivou krotkost čtyřnohých obyvatel tehdejší obory – daňků.

Tyto pro poznání historie hradu velmi důležité předměty se k nám dostaly díky dědictví po vnukovi dcery pana Jelínka, Marii Jelínkové, vdané Ambrožové. Profesor Aleš Hep se narodil v Brně, ale do svých osmi let pobýval právě v Telči u prarodičů. Místní kraj si proto zamiloval a vrátil se sem často i v dospělosti. Po absolvování Lékařské fakulty MU v Brně v roce 1976 působil postupně ve Vojenské nemocnici v Brně, ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně a následně ve Fakultní nemocnici Brno (FN Brno).

Prof. MUDr. Aleš Hep, CSc., byl nesmírně pracovitý, korektní a obětavý a měl velký smysl pro humor. Jeho život bohužel předčasně ukončila těžká nemoc.

Jsmo velmi vděční dědicům pana prof. Hepa, že nás vyhledali a část jeho pozůstalosti svázanou s Roštejnem na hrad darovali a část zapůjčili. Většina předmětů byla v loňském roce vystavena v prostoru trasy B v rámci výstavy *Roštejn – cesta ke kořenům*. Tato výstava bude pro svou atraktivitu pokračovat i na začátku této návštěvnické sezony, před letními prázdninami ji potom vystřídá výstava věnovaná 60 letům Roštejna ve správě jihlavského muzea.

Kateřina Rozinková

Zde, v letech 2011–2017, byl přednostou Interní gastroenterologické kliniky. Stal se celostátně uznávaným odborníkem v oblasti funkčních gastroenterologických poruch a digestivní endoskopie a jako jeden z prvních v ČR zavedl v gastroenterologii ultrazvukové vyšetření dutiny břišní.

Celý svůj život zasvětil medicíně, svým pacientům, výuce mediků a postgraduálnímu vzdělávání lékařů. Byl zakladatelem i architektem Endoskopického centra FN Brno a nositelem celkem 22 patentů. V roce 2001 byl jmenován univerzitním profesorem.

Bedřich Smetana

Příspěvek je sice trochu delší, ale pro ty, kteří se o něm chtějí něco málo dovědět či si při příležitosti kulatého výročí jen oprášit znalosti z hudební výchovy, je tak akorát k jedné kávě.

Jeden z největších českých hudebních velikanů se narodil před 200 lety

Stalo se tak 2. března 1824 přímo v litomyšlském pivovaru, jehož správcem byl František Smetana. Jeho třetí manželka Barbora mu porodila prvního syna! Tehdy samozřejmě nikdo netušil, že mezi všemi osmnácti sourozenci vynikne právě on, a to tak, jako malokterý Čech vůbec.

František Smetana byl úspěšný sládek a podnikatel, rodina byla zámožná. V Litomyšli spravoval v zámeckém pivovaru rodu Valdštejnů, v roce 1831 si pak pronajal pivovar dalšího šlechtice, hraběte Černína v Jindřichově Hradci. Tam se stal při klukovské hře s výbušnou lahví malému Bedřichovi těžký úraz, zraněná tvář byla nadlouho zdrojem různých zánětů a možná částečně způ-

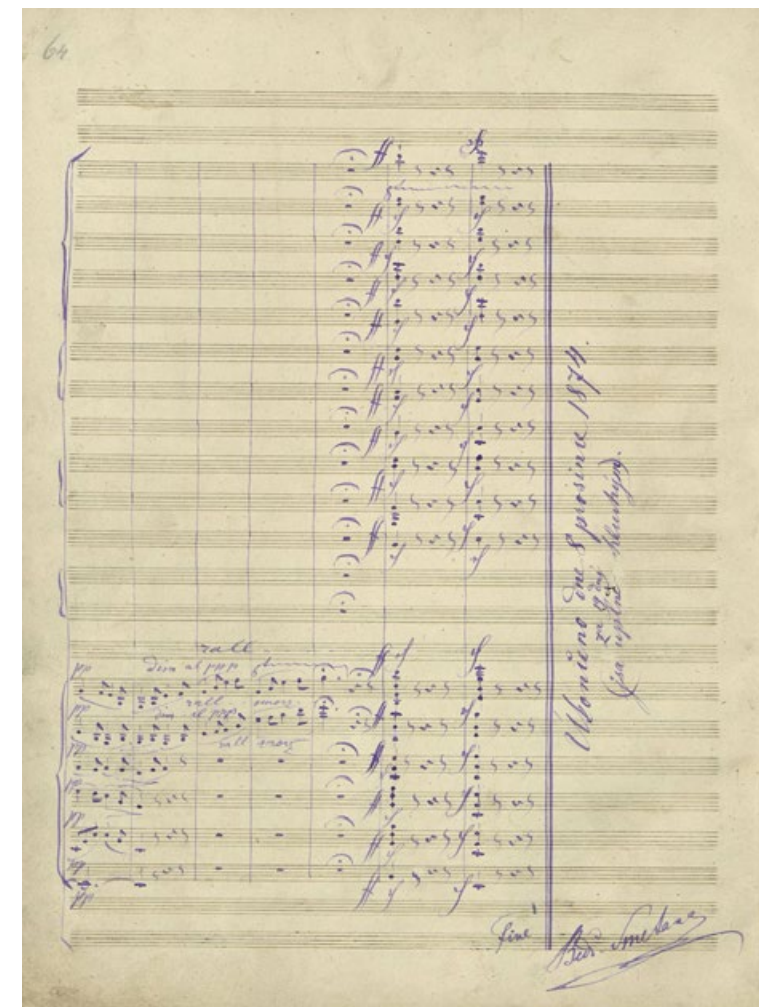
Odhalení desky, Jihlava 1924, fotoarchiv MVJ

rukopis B.S.

sobila i jeho pozdější postižení sluchu. Bedřich začal studovat na víceletém místním gymnáziu, jeho výsledky ale nebyly dobré, naopak skvěle si vedl ve hře na housle, klavír a ve zpěvu. Podnikavý otec Smetana koupil v roce 1835 v dražbě rozsáhlé nemovitosti, statek se zámečkem, pivovarem a hostincem v Růžkově Lhotici u Čechtí. Celá rodina tam přesídlila a bylo rozhodnuto, že bratři Bedřich a Antonín budou studovat v německé Jihlavě, aby se zdokonalili v němčině.

V říjnu chlapci nastoupili do školy, mladší Antonín do hlavní školy a Bedřich znovu do prvního ročníku gymnázia. Ubytování byli společně u jihlavského měšťana Antonína Svobody, krejčího, který měl svých šest dětí a na byt bral ještě tři studenty. Majitelkami toho domu v Schönwebergasse 252 (dnešní ul. Smetanova) byly sestry Anna a Barbora Zeidlerovy. Na dobu studií v Jihlavě vzpomínal Bedřich Smetana velmi nerad a vždy se smutkem. Tímto obdobím v životě Smetany se poměrně podrobně zabírá ve své práci o Bedřichu Smetanovi Zdeněk Nejedlý. Dokládá, že podmínky pro mladého hudebníka tu byly velmi příhodné. V té době byl hudební život v Jihlavě na vysoké úrovni, nejdůležitější součástí společenského života vůbec. Německý hudební spolek *Musikverein*, založený roku 1819, měl více než 300 členů, od roku 1820 stál v jeho čele vynikající hudebník Jan Ferdinand Pokorný. Spolek pořádal pravidelně akademie, koncerty, hudební vystoupení zněla i v kostelích. Další výraznou osobností, od které se mohl mladý Bedřich mnoho naučit, byl český hudebník Viktorin Mařocha. Vyučoval hudbu na gymnáziu a soukromě zejména hru na smyčcové nástroje, vystupoval jako houslista, violoncellista a pěvec. Přestože bohaté hudební dění v Jihlavě mohlo mladému Smetanovi mnoho dát, nikde není potvrzeno, že se ho aktivně účastnil. Nikdy se už nepotvrdil či nevyvrátil, co bylo skutečnými

rukopis B.S., part.

růz
né

růz
né

Smetana, snímek po ohluchnutí, 1875

důvody Smetanova zklamání z pobytu v Jihlavě, proč byla právě ona místem, na které ani nechtěl vzpomínat, a když už, tak nikdy s radostí. Jedním z pravděpodobných důvodů byla jeho velká duševní citlivost a silná vazba na rodiče, bylo to poprvé, kdy se musel delší dobu obejít bez těsného kontaktu s rodinou (ač tu s ním pobýval jeho mladší bratr Antonín), v neznámém prostředí, kde byla převaha německého obyvatelstva. Také škola byla odlišná od malé reálky v Jindřichově Hradci, bývalé jezuitské gymnázium v Hluboké ulici mohlo působit neosobně a přísně, ačkoliv na vyučující měl zase štěstí, možná, že mu na sebevědomí také nepřidalo stigma repetenta. Na jeho silné naléhání jej v polovině školního roku otec odhlásil ze školy

a odvezl do nového domova. Škola se s ním, bohužel, rozloučila neobyčejně tvrdým hodnocením, kdy do katalogu prvního semestru nadepsali samé nedostatečné, v tehdejší klasifikaci 2.

K dalšímu studiu nastoupil na podzim 1836 na řádové gymnázium v Německém Brodě, kde začal znovu úplně od začátku, ve stejné třídě se svým mladším bratrem. Město samotné se mu zdálo přívětivější, hudební vyžití tu ale bylo minimální. Nicméně už v roce 1839 opět mění vzdělávací ústav, tentokrát zamířil do akademického gymnázia v Praze, jehož ředitelem byl Josef Jungmann. Pomineme-li studium, zasáhla mu tam do života zásadní hudební zkušenost – série koncertů F. Liszta, jehož potom po zbytek života obdivoval. Nicméně maturitu složil v Plzni, kde byl na premonstrátském gymnáziu profesorem jeho bratranec Josef František Smetana. Rokem 1843 tak uzavírá svá všeobecná studia a do života se vrhá jako soukromý učitel hudby a komponuje.

Jeho nesporné hudební nadání se projevovalo od útlého dětství, kdy jako čtyřletý začal hrát na housle a klavír a v pěti letech už

vystoupil na oslavě narozenin svého otce. Ještě v Litomyšli hrával i na zámku, a když v šesti letech přednesl klavírní koncert, začalo se o něm mluvit jako o zázračném dítěti. Rodina byla muzikální a žila velmi kulturně. Také v Jindřichově Hradci pokračoval v hudebním vzdělávání a věnoval se i zpěvu. Pro začátek se v Praze stal domácím učitelem hudby dětí hraběte Thuna a pokračoval v důkladné teoretické přípravě ke svému vytuženému snu, aby se stal skladatelem. První drobnější skladby, hlavně polky, vytvořil už během pobytu v Plzni. Absolvováním studia kompozice u vynikajícího učitele Josefa Proksche mu otevřelo prostor pro profesionální tvorbu rozsáhlejších skladeb. V roce 1848 si na Staroměstském náměstí v Praze otevřel hudební školu. Příjmy už mu dovozovaly nejen osamostatnit, ale dokonce oženit. Za manželku pojal Kateřinu Kolářovou (1827–1859), s níž se znal již od mládí. Postupně se jim v letech 1851–1855 narodily čtyři dcery: Bedřiška, Gabriela, Žofie a Kateřina. Kromě Žofie však všechny v útlém dětském věku zemřely, záhy po nich zemřela i jejich matka.

V roce 1856 využil nabídky ze zahraničí a stal se dirigentem göteborgské filharmonie, další příjmy mu plynuly z výuky dětí významných členů tamní společnosti. Během té doby se osobně setkal s F. Lisztem, jehož nesmírně obdivoval a inspiroval se jeho tvorbou. Zaujal ho zejména typ skladby „symfonická básně“ a za svého pobytu v zahraničí vytvořil hned tři – Richard III., Valdštýnský tábor a Hakon Jarl. V Göteborgu setrval do roku 1861, ale potom se rád vrátil do Prahy, kde si sliboval širší možnosti uplatnění.

Zapojil se do veřejného života a v atmosféře probuzených vlasteneckých proudů v Čechách se snažil o vytvoření svébytné čisté české hudby, zejména pak opery. Usiloval také o místo kapelníka v Prozatímním divadle, které získal až po politických třenicích, ale hlavně díky úspěšnému provedení svých oper Braniboři v Čechách a Prodané nevěsty. Aby vytvořil čisté české národní dílo, vybíral si české libretisty. Vůbec neznámější ze všech se stala opera na libreto Karla Sabiny Prodaná nevěsta. I další jeho opery jsou považovány za české klenoty a dodnes se jejich části uvádějí při největších státních událostech – není snad nikdo, kdo by nepoznal fanfáry z předehry k opeře Libuše. Ta zazněla při slavnostním otevření Národního divadla, opera Dalibor byla napsána už pro příležitost položení jeho základního kamene.

Ač sklízel úspěchy jako vynikající umělec, jeho osobní život byl sledem neblahých až tragických událostí. Po smrti první manželky Kateřiny a tří malých dcerušek se rozhodl pro sňatek s Barborou Ferdinandovou (1840–1908). Stal se znovu otcem, opět se jim narodily dívky, Zdeňka (1861) a Božena (1863). Manželství ale nebylo šťastné a nedlouho po narození poslední dcery začali žít odděleně.

Se svým přítelem Ferdinandem Hellerem otevřel v září 1863 hudební školu v paláci Lažanských, dva roky byl sbormistrem pě-

veckého souboru Hlahol. Stále komponoval a dirigoval, vedl však i četné spory prostřednictvím tehdejšího tisku. Ty se týkaly nejen vedení Prozatímního divadla, ale i jeho skladatelské práce, byl mu vyčítán „wagnerismus“, často však šlo hlavně o politické půtky. Dnes bychom pravděpodobně označili jeho tehdejší život za plný stresu a zároveň by se tím vysvětlovaly i jeho zdravotní potíže. Trpěl úpornými vyrážkami, častými záněty v krku, nevolnostmi, zhoršoval se mu sluch. Dodnes není dořešena otázka, nakolik měly na jeho zdravotní stav vliv následky úrazu v dětství. Během roku 1874 ohluchl zcela na obě uši. Přes veškeré pokusy o léčbu se mu sluch již nikdy nevrátil, proto ukončil svou funkci ve vedení divadla a odešel do důchodu. Odstěhoval se na venkov do myslivny v Jabkenicích k rodině své dcery Žofie, provdané Schwarzové. Ani tam neztrácel zájem o hudební dění, korespondoval, jezdil do Prahy. Přes všechna úskalí svého zdravotního stavu ještě napsal tři opery na libreta Elišky Krásnohorské – Hubičku, Tajemství a Čertovu stěnu a jedno ze svých nejkrásnějších děl – cyklus symfonických básní Má vlast. Zažil jistě i pocit zadostiučinění, zejména když mu byla za jeho přítomnosti na národních slavnostech v Litomyšli v září 1880 odhalena pamětní deska nebo když byl zahajován provoz Národního divadla v roce 1881 i 1883 jeho operou Libuše. Aktivní byl ještě při sbírce pro „zlatou kapličku“, kdy dokonce sám dirigoval předehru k Libuši a vystoupil jako klavírista v Písku. Největší trápení mu způsobovalo rapidně se zhoršující zdraví. O svůj duševní stav se obával už v roce 1879, kdy se o tom zmínil v dopise Janu Nerudovi. Choroba u něj propukla naplno v roce 1882, byl stížen paranoiou a megalomanstvím, obtěžovaly ho halucinace. V době, kdy začal být nebezpečný sám sobě i okolí, byl hospitalizovaný v ústavu pro choromyslné v Praze. To

bylo v dubnu 1884, 12. května umírá. Okolnosti jeho konce snad nejlépe vystihuje věta z dopisu básníka J. V. Sládka Juliu Zeyerovi: „Myslím, že ta duše těžce tělo opouštěla a že trpěl mnoho“.

Bedřich Smetana žil v době, kdy se český národ obrozoval, dokazoval svou vlastní identitu i svébytnost a snažil se o rovnoprávné postavení s ostatními národy v Rakousko-Uhersku. Tento cíl naplnil svou tvorbou bezesbityku a „jeho vlast“ mu po právu dodnes projevuje dostatek zaslužené úcty. S jeho odkazem jsou spojeny dva největší hudební festivaly: Smetanova Litomyšl a Pražské jaro.

Vidím jako přirozené, že při tomto kulatém výročí narození by si měl každý Čech připomenout nejen jeho úžasnou tvorbu, ale i neblahý životní osud, přes jehož nepřízeň dokázal vytvořit tak nádhernou hudbu.

Sylva Pospíchalová

Zápis vysvědčení B.S., 1836, SOKA Jihlava

růz
né

Společný depozitář v Pelhřimově

Zřizovatel muzea – Kraj Vysočina – rozhodl o realizaci rozsáhlého projektu vybudování společného depozitáře v Pelhřimově. Požadavek na nové depozitáře vyplynul z rostoucích nároků krajem zřizovaných sbírkotvorných organizací na množství i kvalitu prostor, v kterých jsou trvale uloženy sbírkové předměty. Depozitář není sklad – jde o specifické prostory s kontrolovanými podmínkami teploty, vlhkosti, prašnosti, osvětlení, zamezením působení biologických škůdců, s jasně definovanými pravidly pro vstup a vlastní fyzické uložení sbírkových předmětů. Zdaleka ne všechny sbírky ve vlastnictví kraje jsou nyní uloženy v optimálních podmínkách, navíc množství sbírek stále narůstá (což je samozřejmě smysl existence muzeí). Kraj se proto rozhodl jít cestou vybudování většího centrálního depozitáře, který bude sdílet několik institucí.

Depozitář vznikne v okrajové části Pelhřimova. Mimo vlastních depozitářů (pro Muzeum Vysočiny Pelhřimov a část sbírkových fondů Muzea Vysočiny Jihlava, Třebíč a Havlíčkův Brod) bude v objektu i nutné pracovní zázemí (kanceláře, studovna, koncer-

vátorská dílna, karanténní místnost apod.). Pro stavbu už byl vysoutěžen dodavatel, zahájení stavebních prací se předpokládá v dubnu 2024. Vlastní stavba vyžaduje investici cca 157 mil. Kč, konec stavebních činností je očekáván v zimě 2026. Následovat bude vybavení depozitáře a jeho zprovoznění, které proběhne do konce roku 2026. Celkové náklady na zřízení depozitáře jsou kolem 200 mil. Kč (část financí poskytne EU z programu IROP).

Pro jihlavské muzeum bude v novém depozitáři vyčleněn prostor pro uložení zejména archeologických sbírek. Protože však Muzeum Pelhřimov zároveň uvolní po nastěhování do Pelhřimova dosud využívané depozitární prostory v Heleníně, získá jihlavské muzeum dalších cca 800 m² depozitární plochy. Tato plocha bude využita pro uložení fondů z Jihlavy a racionálnější uložení některých fondů z helenínských (nyní přeplněných) prostor.

Příložené vizualizace depozitáře poskytl OKPPCR Krajského úřadu Kraje Vysočina.

Karel Malý

Schönweburg, Fotoarchiv MVJ

Smetanova, foto M. Kos

Druhý život Tór z našeho regionu

růz
né

Historie židovského obyvatelstva je nejčastěji spojována s nešťastnými událostmi, ke kterým došlo ve 30. a 40. letech 20. století. Antisemitismus, který byl od začátku vepsán do DNA nacistické ideologie, nabyl konkrétní podoby přijetím tzv. norimberských zákonů krátce po nástupu Adolfa Hitlera k moci a vyústil v pronásledování a systematické vyvražďování židovského obyvatelstva. V tomto příspěvku bych ale rád připomněl výročí, které patří z pohledu židovské historie k těm šťastnějším. Na začátku února uplynulo 60 let od okamžiku, kdy byly zachráněny svitky Tór, které byly používány k liturgickým účelům v předválečných židovských komunitách našeho regionu.

Tóra patří k nejposvátnějším liturgickým předmětům judaismu. Je psána kvadrátním hebrejským písmem a skládá se z *Pěti knih Mojžišových* popisujících události od stvoření světa až do okamžiku příchodu Hebrejců do zaslíbené země. Její součástí jsou také *Boží přikázání*, takže z pohledu židovské tradice je chápána jako smlouva mezi Hospodinem a vyvoleným lidem Izraele. Svitok sešitý z několika dílů pergamenu je dlouhý 20 a více metrů. V naší (aškenázké) oblasti bývá navinuta na dřevěných tyčích (tzv. stromech života) a je obvykle uchovávána v ozdobném pláštiku. Při čtení z Tóry je používáno speciální ukazovátko (tzv. jad), které má často podobu lidské ruky s napřaženým ukazováčkem. V synagoze se Tóra nachází ve schráně (svatostánku) Aron ha-kodeš, odkud se vyjímá při náboženských obřadech – v sobotu, v pondělí, ve čtvrtek, o svátcích nebo při jiných slavnostních příležitostech (obr. 1, 2).

Záchraně svitků Tór předcházely nešťastné události druhé světové války. V září 1941 nacisté zakázali konání židovských bohoslužeb a bylo nařízeno, že všechny předměty historické hodnoty musí židovské obce odeslat do Prahy. Během roku se zde ocitlo více než 212 000 artefaktů, mezi nimi také 1800 svitků Tór (obr. 3). V té době již naplno běželo soukolí vražedné mašinérie a většina Židů z našeho regionu odjela v květnu 1942 transporty Av a Aw z Třebíče do Terezína a odsud pokračovala do vyhlazovacích táborů. Konce války se dočkala jen hrstka spoluobčanů židovského vyznání (resp. původu) a z důvodu poválečných poměrů se jich část rozhodla pro odchod do Palestiny, resp. nově založeného státu Izrael. K obnově židovského náboženského života v Československu tak ve většině předválečných komunit nedošlo.

Svitky Tóry, které byly ve správě zestátněného židovského muzea, byly po válce uloženy v bývalé synagoze v Praze-Michli. Budova z 18. století bohužel neposkytovala vhodné podmínky pro skladování a svitky zde trpěly vlhkostí. Jen díky šťastné shodě okolností nepodlehly úplné zkáze.

Důležitou roli v záchraně svitků sehrál majitel galerie Eric Estorick, Američan žijící v Londýně. Tento obchodník s uměním navštěvoval Prahu a při jedné z cest mu zástupci podniku zahraničního obchodu pro dovoz a vývoz kulturních statků ARTIA ukázali svitky Tóry v michelském skladě. Estorick informoval o svitcích svého klienta Ralpha Yablona, který byl členem židovské kongregace ve Westminsteru, a ten o celé záležitosti uvědomil westminsterského rabína Harolda Reinharta. Následně bylo domluveno, že bude do Prahy vyslán profesor Židovských studií z Londýnské univerzity Chimen Abramsky, aby zhodnotil stav a historickou hodnotu chřadnoucích svitků. Po jeho návratu bylo rozhodnuto, že Eric Estorick začne se zástupci československé vlády vyjednávat o jejich odkoupení. Pro československou vládu byl prodej těchto „nepotřebných“ svitků vítanou příležitostí, jak získat devizu, a tak došlo k vzájemné dohodě. Svitky zakoupil Ralph Yablon a daroval je Westminsterské synagoze.

Dne 7. února 1964 dorazila do Westminsteru dvě auta se vzácným nákladem. Přivezla z Československa 1564 svitků Tór – mezi nimi bylo také 18 svitků z našeho regionu. Z dochované evidence lze zjistit, že pět svitků bylo v roce 1942 do Prahy odesláno z Polné, pět z Telče a osm z Třeště. Mezi těmito Tórami byly velmi pravděpodobně také svitky židovských obcí, které byly na Jihlavsku zrušeny, resp. sloučeny s jinou obcí – například batelovská

obec byla formálně zrušena v roce 1890 a její členové připadli do Třeště, ačkoliv v té době v Batelově stále žilo 135 osob židovského vyznání.

Svitok „jihlavské Tóry“ podle dochovaných evidenčních údajů do Westminsteru nedorazil. Byl pravděpodobně zničen při vypálení synagogy v noci z 29. na 30. března 1939. Zda ho jihlavský rabín v předtuše neblahých událostí neukryl na bezpečném místě nebo jestli je jedním z 18 svitků, které byly v roce 1942 odeslány z našeho regionu do Prahy, dnes už bohužel nevíme, protože rabína Arnolda Grünfelda zavraždili nacisté v ústavu eutanazie v Pirně-Sonnensteinu.

Péčí o zachráněné Tóry byl v Londýně pověřen nově zřízený památník Memorial Scroll Trust. Všechny svitky byly zkontrolovány, zkatalogizovány a následně byly zahájeny restaurátorské práce (obr. 4). Část svitků byla umístěna do expozice památníku v Londýně, ale většina – přibližně 1400 – byla trvale zapůjčena židovským kongregacím, památníkům Šoa a univerzitám po celém světě. Tóry židovských komunit z našeho regionu našly nové domovy především v kongregacích v USA, Izraeli nebo na Havajských ostrovech. Jsou zde příležitostně využívány k liturgickým účelům, při edukaci a při pietních vzpomínkových akcích, během nichž se členové kongregace modlí za oběti Šoa, kterým patřily Tóry před válkou. Děje se tak především během hlavních židovských svátků nebo na Mezinárodní den památky obětí holocaustu, který připadá na 27. ledna. Na internetových stránkách některých kongregací je možné dohledat informace o historii komunity, která Tóru užívala před válkou, jména obětí z tohoto místa nebo okolnosti záchranu svitků Tór (obr. 5–7).

Svitkům i jejich původním držitelům je prokazována mimořádná úcta – například na pláštiku, který chrání „havajský svitok“ je anglicky vyšito: *Vzácné dědictví židovské komunity z Polné, Československo*. Pláštík dalšího, tentokrát „telčského svitku“, který nalezl nový domov ve východní části státu New York na ostrově Long Island, je vyšit nápis: *Za vás pláceme*. Na jeho výrobu byla mezi

členy tamější kongregace vybírána symbolická částka 18 dolarů, protože číslice 18 je v hebrejštině složena z písmen CH a J, což znamená *chajim* tedy život (obr. 8, 9).

Šedesáté výročí záchranu svitků si začátkem února připomněli také ve Westminsteru. Na oslavy a vzpomínkovou akci přijelo na 250 hostů z celého světa a ti s sebou přivezli 50 svitků Tór, které pocházejí z naší země. Společná historie, která se začala psát před šedesáti lety, dnes pokračuje díky dr. Kamile Kopřivové. Ta je nejenom historicky první českou rabínkou, ale shodou okolností je v současné době pověřena duchovní správou právě ve Westminsterské synagoze (obr. 10).

Svitky z předválečného období jsou vzácnými stopami, které po sobě zanechali obyvatelé našeho kraje, kteří měli upadnout v zapomnění. Z pohledu kulturního dědictví naší země byl prodej těchto vzácných svitků ztrátou, na druhou stranu nás může těšit, že nepodlehly zkáze, přečkaly do dnešních dnů a žijí novým životem v židovských komunitách po celém světě.

Malé výročí slavíme rovněž v našem muzeu. Před deseti lety byl restaurován zlomek Tóry, který byl nalezen na půdě jednoho jihlavského domku. Svitok dlouhý 342,5 cm zachycuje přibližně čtyři poslední kapitoly páté knihy Mojžišovy (*Deuteronomia*). Jestli se jedná o část Tóry, která byla požívána v jihlavské synagoze nebo v židovské zimní modlitebně v Benešově ulici, zůstane pravděpodobně navždy zahaleno tajemstvím (obr. 11).

Jan Stoklasa

Obr. 1. Tóra v pláštiku se zavěšeným štítem a zdobnými nástavci na stromech života – svitek č. 401 (Polná), USA-California (foto: archiv autora)

Obr. 2. Svitok Tóry č. 1259 (Telč), USA-New York (foto: Pocta dětským obětem holocaustu – projekt Zmizelí sousedé – Telč)

Obr. 3. Katalogizace cenností židovských komunit, Praha 1942 (foto: Memorial Scroll Trust)

Obr. 4. Svitky Tór z českých zemí, Memorial Scroll Trust, Kent House, London (foto: Memorial Scroll Trust)

Obr. 5. Svitok Tóry č. 1533 (Třešť), předsálí synagogy v South Burlingtonu, USA-Vermont (foto: archiv autora)

Obr. 6. Rabínka drží při výuce náboženství svitek Tóry č. 1334 (Polná), USA-Connecticut (foto: archiv autora)

Obr. 7. Svitok Tóry č. 154 (Polná) při slavnosti Simchat Torah, USA-Hawaii (foto: archiv autora)

Obr. 9. Tóry jsou označeny štítkem s evidenčním číslem – svitek č. 401 (Polná), USA-California (foto: archiv autora)

Obr. 10. Slavnostní setkání při příležitosti 60. výročí, London-Westminster (foto: Instagramový účet rabínky Kamily Kopřivové)

Obr. 11. Restaurovaný zlomek svitku Tóry, Muzeum Vysočiny Jihlava (inv. č. Ji-20/B/3950)

Obr. 8. Svitok Tóry č. 154 (Polná) v pláštiku s pamětním nápisem, USA-Hawaii (foto: archiv autora)

Publikační činnost pracovníků muzea za rok 2023

V následujícím přehledu jsou shromážděny odborné a populárně naučné práce zaměstnanců našeho muzea (včetně příspěvků do *Museum Factum*) publikované v roce 2023.

- Bezděčka P., Bezděčková K., Werner P. (2023): First record of *Temnothorax naidigi* (Kutter, 1925) (Hymenoptera: Formicidae) in the Czech Republic. – *Acta rerum naturalium*, 29: 11–12.
- Bezděčka P., Kopeczek F., Linhart M., Trávníček D. 2023: Ing. Kwwvĕtoslav Resl sedmdesátinikem. 70th anniversary of Kvĕtoslav Resl. – *Klapalekiana*, 59: 343–350
- Bezděčka P. 2023: Editorial. – *Museum factum* 13, 1: 2.
- Bezděčka P. 2023: Portréta z kavárny a odjinud. – *Museum factum* 13, 1: 3.
- Bezděčka P. 2023: Pocta malířům. Výstava obrazů Poldi Habermanna. – *Museum factum* 13, 1: 4.
- Bezděčka P. 2023: Výsledky dětské výtvarné soutěže Malý ateliér 2022. – *Museum factum* 13, 1: 13–14.
- Bezděčka P. 2023: Bedřich Piskač – zmaruňný talent z České Bělé. – *Museum factum* 13, 1: 18–19.
- Bezděčka P. 2023: Publikační činnost pracovníků MVJ v roce 2022. – *Museum factum* 13, 1: 19–20.
- Bezděčka P. 2023: Editorial. – *Museum factum* 13, 2: 2.
- Bezděčka P. 2023: Obrazy / fotografie Josefa Prodělala. – *Museum factum* 13, 2: 3.
- Bezděčka P. 2023: Inspirace z Vysočiny. – *Museum factum* 13, 2: 4.
- Bezděčka P. 2023: Jak šel čas. – *Museum factum* 13, 2: 5.
- Bezděčka P. 2023: Medvídek Mlsounek. Вѣдмѣдик Ласунчик. – *Museum factum* 13, 2: 5.
- Bezděčka P. 2023: Úspěšná Melánie. – *Museum factum* 13, 2: 7.
- Bezděčka P. 2023: Záhada jihlavského podzemí. – *Museum factum* 13, 2: 9.
- Bezděčka P. 2023: Editorial. – *Museum factum* 13, 3: 2.
- Bezděčka P. 2023: Pohled za zrcadlo lidskosti. – *Museum factum* 13, 3: 11.
- Bezděčka P. 2023: Editorial. – *Museum factum* 13, 4: 2.
- Bezděčka P. 2023: Výsledky fotosoutěže Photographia Natura 2023. – *Museum factum* 13, 4: 4–5.
- Bezděčka P. 2023: KOČKY a jiné bytosti. – *Museum factum* 13, 4: 5.
- Bezděčka P. 2023: Islandské ledoptikum. – *Museum factum* 13, 4: 7.
- Bezděčka P. 2023: 9. konference Naše příroda. – *Museum factum* 13, 4: 8.
- Bezděčka P. 2023: Účast na oceněném projektu. – *Museum factum* 13, 4: 15.
- Bezděčka P. 2023: Pták roku 2024. – *Museum factum* 13, 4: 18.
- Bezděčka P. 2023: Nový ročník tradiční fotosoutěže Photographia Natura. – *Museum factum* 13, 4: 20.
- Bezděčková K., Bezděčka P. (2023): First record of *Formica rufibarbis* Fabricius, 1793 (Hymenoptera: Formicidae) from Cyprus. – *Acta rerum naturalium*, 29: 17–18.
- Bezděčková K., Bezděčka P., Fibich P., Klimeš P.: Potravní preference mravence rašelinného (*Formica picea* Nylander, 1846) v podmínkách středoevropských rašelinišť. In Bryja J., Horsák M. & Horsáková V. (Eds.): Zoologické dny Brno 2023. Sborník abstraktů z konference 9.–10. února 2023, Brno, 260 pp.
- Bezděčková K. 2023: Křehká krása rašelinišť. – *Museum factum* 13, 1: 8–9.
- Bezděčková K. 2023: Jak jsme potkali lumka. – *Museum factum* 13, 1: 15–16.
- Bezděčková K. 2023: Zoologické dny 2023. – *Museum factum* 13, 1: 15.
- Bezděčková K. 2023: Co je nového ve starém špitále. – *Museum factum* 13, 2: 6.
- Bezděčková K. 2023: Červení ježci. – *Museum factum* 13, 2: 7.
- Bezděčková K. 2023: Na Šumavě za mravencem rašelinným. – *Museum factum* 13, 2: 18.
- Bezděčková K. 2023: Blanokřídílí v Českých zemích a na Slovensku. – *Museum factum* 13, 2: 18.
- Bezděčková K. 2023: Do lesa. – *Museum factum* 13, 3: 7.
- Bezděčková K. 2023: Modernizace přírodovědných expozic. – *Museum factum* 13, 3: 9.
- Bezděčková K. 2023: Noc vědců. – *Museum factum* 13, 3: 9.
- Bezděčková K. 2023: Zoologický seminář Asociace muzeí a galerií ČR 2023. – *Museum factum* 13, 3: 17.
- Bezděčková K. 2023: Zemřel zoolog Aleš Toman. – *Museum factum* 13, 3: 19.
- Bezděčková K. 2023: Nenávidění miláčkové. – *Museum factum* 13, 4: 2.
- Bezděčková K. 2023: Ohlédnutí za Science café 2023. – *Museum factum* 13, 4: 11.
- Bezděčková K. 2023: Výstava Společenský život hmyzu putuje už deset let. – *Museum factum* 13, 4: 12.
- Gonda R. 2023: K nejstaršímu rodopisu rodu Gleixnerů na Jihlavsku. – Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských, XXII., (v tisku).
- Gonda R. 2023: Nález náhrobníku Antona a Barbary Sterlyových při rekonstrukci budovy Muzea Vysočiny Jihlava. – Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských, XXII., (v tisku).
- Gonda R. 2023: Rekonstrukce jihlavského muzea přinesla nečekaný nález. – *Museum factum* 13, 1: 24.
- Gonda R. 2023: Jihlavské muzeum otevřelo výstavu Srdce a zvon. – *Museum factum* 13, 3: 3.
- Lunga R. & Gonda R. 2023: Jihlavské zvony. – Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských, XXII. (v tisku).
- Grycová-Benešová H. 2023: Telč – zahájení činnosti pobočky našeho muzea. – *Museum factum* 13, 1: 6.
- Grycová-Benešová H. 2023: Irena Foitová – 110. výročí narození. – *Museum factum* 13, 2: 2.
- Grycová-Benešová H. 2023: Zlaté pero. – *Museum factum* 13, 2: 11.
- Grycová-Benešová H. 2023: Anděl pastýřům zvěstoval. – *Museum factum* 13, 3: 3.
- Hoch A. 2023: Pravěké Hrotovice. – *Museum factum* 13, 1: 17.
- Hoch A. 2023: Začal arch. výzkum na Martinském náměstí v Třebíči. – *Museum factum* 13, 2: 16.
- Hoch A. 2023: Archeologie na Martinském náměstí v Třebíči. – *Museum factum* 13, 2: 14–15.
- Charvátová E. 2023: Výskyt prhy arniky na Českomoravské vrchovině. – *Museum factum* 13, 1: 23.
- Charvátová E. 2023: Výstava hub. – *Museum factum* 13, 3: 5.
- Charvátová E. 2023: Dvě zajímavá přírodovědná pozorování. – *Museum factum* 13, 3: 19.
- Charvátová E. 2023: Mykologický výjezd na Třeboňsko. – *Museum factum* 13, 3: 16–17.
- Juříčka J. 2023: Sněženka podsněžník. – *Museum factum* 13, 1: 23.
- Juříčka J. 2023: Botanický seminář AMG v Moravském Krasu. – *Museum factum* 13, 2: 14
- Juříčka J. 2023: Není ostružiník jako ostružiník. – *Museum factum* 13, 3: 18.
- Juříčka J. 2023: Pylová zrna. – *Museum factum* 13, 4: 18–19.
- Juříčka J. et Kubešová S. 2023: Podzimní

seminář botaniků v Olomouci. – *Věstník AMG* 2023, 1: 25.

Kos M. 2023: Nové historické expozice jihlavského muzea. – *Museum factum* 13, 3: 8–9.

Kos M. & Pospíchalová S. 2023: Jihlava včera a dnes III. – Nakladatelství Tváře, Jihlava, 92 pp.

Kotenová I. 2023: Mechanický kalkulátor ORIGINAL ODHNER. – *Museum factum* 13, 1: 15.

Kotenová I. 2023: Co se hrálo v kině za protektorátu, muzejní sbírka filmových plakátů. – *Museum factum* 13, 31: 12–13.

Kremáčková R. 2023: Muzejní akademie. – *Museum factum* 13, 1: 7.

Krutiš M. 2023: Archeologický výzkum na zámku v Krasonicích. – *Museum factum* 13, 2: 15.

Malý K. 2023: Metalografická analýza nálezu z archeologického výzkumu Starohoří. – in: Prix D., Večeřa J., Zezula M. (eds.): Zlatohorský rudní revír, montánní region a jeho mezioborový výzkum. 211–216. Opava.

Malý K. 2023: Krajské kolo geologické olympiády. – *Museum factum* 13, 1: 7.

Malý K. 2023: Nový výzkumný projekt. – *Museum factum* 13, 1: 16.

Malý K. 2023: Holubit – nový minerál. – *Museum factum* 13, 2: 19.

Malý K. 2023: Tajemná část nových expozic – Kunstkomora. – *Museum factum* 13, 3: 7.

Malý K. 2023: In memoriam Jaroslav Havlíček. – *Museum factum* 13, 3: 18.

Malý K. 2023: Elektronový mikroskop v muzeu. – *Museum factum* 13, 4: 13.

Dolníček Z., Krejčí Kotlánová M., Koutňák R., Ulmanová J., Malý K. 2023: Zlato a doprovodné minerály ze stoly Mír a ze stoly Na barytě u Štěpánova nad Svratkou (štěpánovský rudní revír, Česká republika). – *Acta Mus. Moraviae, Sci geol.*, 58 (2023): 17–28.

Dolníček Z., Ulmanová J., Malý K., Havlíček J., Krejčí Kotlánová M., Koutňák R. (2023): Mineralogická charakteristika žilné křemenné mineralizace s molybdenitem z lomu Pohled, havlíčkovobrodský rudní revír (Česká republika). – *Acta Mus. Moraviae, Sci Geol.*, 68 (2023): 2, 145–170.

Matulová M. 2023: Třeštské betlémy jsou letos i ve Slovinsku. – Naše město, Třešť, leden 2023: 13.

Matulová M. 2023: Víte, jak se vyráběly zá-

palky? Muzeum prozradí. – Naše město, Třešť, červenec a srpen 2023: 10.

Matulová M. 2023: Třešť navštívili hosté ze slovinského Velenje. – Naše město, Třešť, září 2023: 11.

Matulová M. 2023: Vyšlo nové číslo Vlastivědného sborníku. – Naše město, Třešť, říjen 2023: 14.

Matulová M. 2023: Vánoční výstava v třeštském muzeu: o zázraku z mouky, medu a koření, Naše město, Třešť, prosinec 2023: 22.

Matulová M. 2023: Pokoj lidem dobré vůle – tentokrát ve Slovinsku. – *Museum factum* 13, 1: 11–13.

Matulová M. 2023: 19. století – století sirkáren v Čechách a na Moravě. – *Museum factum* 13, 3: 4.

Matulová M. 2023: Perník – zázrak z mouky, medu a koření. – *Museum factum* 13, 4: 3.

Oberreiterová D. 2023: Zrcadlení – fotografie Milana Skořepy. – *Museum factum* 13, 1: 6.

Oberreiterová D. 2023: Tak jsme přepadli Jihlavu, aneb pochod se vydařil... – *Museum factum* 13, 1: 9–10.

Oberreiterová D. 2023: Co se děje v muzeu... – *Museum factum* 13, 1: 21.

Oberreiterová D. 2023: Muzejní a galerijní noc 2023. – *Museum factum* 13, 2: 8.

Oberreiterová D. 2023: Další mamut pro Aleše Hocha. – *Museum factum* 13, 2: 20.

Oberreiterová D. 2023: Perníkové vánoce. – *Museum factum* 13, 3: 2.

Oberreiterová D. 2023: Zaprášené vzpomínky aneb předměty s příběhem. – *Museum factum* 13, 3: 4.

Oberreiterová D. 2023: Perníkové vánoce. – *Museum factum* 13, 4: 3.

Podářil M. 2023: Muzejní akademie úspěšně završila druhý semestr. – *Museum factum* 13, 2: 9.

Podářil M. 2023: Alexandra Štěrbová je novou muzejní edukátorkou. – *Museum factum* 13, 2: 11.

Podářil M. 2023: Muzejní astronomie. – *Museum factum* 13, 3: 11.

Podářil M. 2023: Muzeum v rámci projektu NPO pořídilo nový velkoformátový knižní skener. – *Museum factum* 13, 3: 14.

Podářil M. 2023: Končí třetí semestr Muzejní akademie, blíží se čtvrtý. – *Museum factum* 13, 4: 9.

Podářil M. 2023: Nový vizuální styl MVJ. – *Museum factum* 13, 4: 19.

Daňková S. & Podářil M. 2023: Desková hra 50 odstínů Českomoravské vrchoviny. – *Museum factum* 13, 2: 6.

Pospíchalová S. 2023: Přednáška o botách 5. června 2023. – *Museum factum* 13, 2: 10.

Pospíchalová S. 2023: Český jazyk na sklonku. – *Museum factum* 13, 2: 18.

Pospíchalová S. 2023: Jak se (na)rodily nové

historické expozice. – *Museum factum* 13, 3: 12.

Pospíchalová S. 2023: Betlémy ve výstavní vitrině na krajském úřadu. – *Museum factum* 13, 4: 8.

Pospíchalová S. 2023: Jihlava včera a dnes třikrát a najednou. – *Museum factum* 13, 4: 10.

Rozinková K. 2023: Hrad Roštejn v sezoně 2023. – *Museum factum* 13, 1: 6.

Rozinková K. 2023: Honba za Rubensem. – *Museum factum* 13, 1: 22.

Rozinková K. 2023: Hrad Roštejn v letních měsících. – *Museum factum* 13, 2: 3.

Rozinková K. 2023: Zajímavé akce z Roštejna posledních měsíců. – *Museum factum* 13, 3: 4–5.

Stoklasa J. 2023: Je pro mladé historie cool? – *Museum factum* 13, 2: 19.

Stoklasa J. 2023: Nové číslo Vlastivědného sborníku Vysočiny. – *Museum factum* 13, 4: 12.

Stoklasa J. 2023: Počasí v Jihlavě v uplynulých dvou staletích. – Vlastivědný sborník Vysočiny, ročník XXI., (v tisku).

Štěrbová A. 2023: Dny otevřených ateliérů v jihlavském muzeu. – *Museum factum* 13, 3: 5.

Štěrbová A. 2023: Muzejní akademie zahájila třetí semestr. – *Museum factum* 13, 3: 10.

Štěrbová A. 2023: Adventní EDU v muzeu a dílničky. – *Museum factum* 13, 4: 2.

Štěrbová A. 2023: Muzeum na Betlémské stezce. – *Museum factum* 13, 4: 10.

Štěrbová A. 2023: Sezónní edukační programy. – *Museum factum* 13, 4: 11.

Zimola D. 2023: Nová expozice na radnici v Telči. – *Museum factum* 13, 1: 2–3.

Zimola D. 2023: Archeologická výstava se přestěhovala do konírny trebičského zámku. – *Museum factum* 13, 1: 4–5.

Zimola D. 2023: Eliška Rejčka – Elisabeth – Richenza – Ryksa Elžbieta. – *Museum factum* 13, 2: 12–13.

Zimola D. 2023: Jubilejní 50. seminář archeologů z muzeí a památkové péče v Kolíně. – *Museum factum* 13, 2: 16–17.

Zimola D. 2023: Dny evropského dědictví v Brtnici. – *Museum factum* 13, 3: 6.

Zimola D. 2023: Archeologický výzkum Státního zámku v Telči. – *Museum factum* 13, 3: 14–17.

Zimola D. 2023: Výstava „Lesem“ a konference Archaeologica Historica v Muzeu města Brna. – *Museum factum* 13, 4: 6–7.

Zimola D. 2023: Archeologie Telčska. – Město Telč a Muzejní spolek v Telči.

Bláha J., Buzek J., Drdácký M., Novotný J., Ramešová M., Vohryzek S., Zimola D. 2023: Hrad Štamberk u Telče. – Praha.

různě

různě

Museum Factum
14. ročník, 1/2024
čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885
ISSN 1805-0484 (tisk)
ISSN 1805-0492 (on-line)

Vydává:
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace,
Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava
IČ: 00090735 • tel.: 567 573 880
mvji.cz • info@mvji.cz

Redakce:
Mgr. Ludmila Moržolová, morzolova@mvji.cz
Pavel Bezděčka, bezdecka@mvji.cz

Grafický návrh a DTP: Oldřich Žaluda

Muzeum Vysočiny Jihlava

do 30. 6. 2024
Keltové a Germáni na periferii
výstava představí výsledky projektu realizovaného ve spolupráci jihlavského muzea s Archeologickým ústavem AV ČR Brno a Moravským zemským muzeem

4. 4. – 9. 6. 2024
Dřevomalby Tomáš Záborec
výstava, které se můžete dotýkat a která se dotkne i vás...

13. – 16. 6. 2024
57. výstava kaktusů a sukulentů
tradiční akce připravená ve spolupráci s Klubem pěstitelů kaktusů a sukulentů Jihlava

Kavárna Muzeum

Do 1. 4. 2024
Islandské ledoptikum
výstava fotografií Petra Klukana

3. 4. – 19. 5. 2024
Kolem středu
výstava grafických listů a kreseb Petr Benda

21. 5. – 7. 7. 2024
Toulky Moravským Toskánskem
výstava fotografií Jaroslava Hedbávného

Hrad Roštejn

Duben – říjen
Fotografie a fotografky Milana Skořepy
autorská výstava v prostorách hradní věže

27. 4. 2024
Myslivecký den na Roštejně
tradiční akce pořádaná ve spolupráci s redakcí časopisu Myslivost a Českomoravskou mysliveckou jednotou za podpory okresních mysliveckých spolků Kraje Vysočina a Ministerstva zemědělství ČR

Muzeum Vysočiny Jihlava pobočka Telč

29. 3. – 26. 5. 2024
...MEZI...
spolková výstava členů Klubu výtvarných umělců Horácka

Muzeum Vysočiny Jihlava pobočka Třešť

17. 5. – 16. 6. 2024
Přírodou Třeštska se Zdeňkem Mayerem
výstava fotografií se záběry divokých zvířat, při kterých se mnohdy nechce ani věřit, že je autor fotil za humny

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA!